

מלאכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "כי תבוא" (ובו ד' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה")

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק ע"ט "מעשה הורג-מלאכת אומן"

לשבעה אלא ליום ולילה" והקשו בגמ' על הברייתא תיפוק ליה דאינן נאכלות בכל המושבות (כביכורים שנתמעטו מהאי טעמא) ותיירץ עלה ר"ל, זאת אומרת חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון, ממילא נחשב הדבר שבאותו זמן ראוי הוא להיאכל בכל חלות המושבות ואי מהאי טעמא יוצאים בזה יד"ח, לפיכך הוצרכו ללימוד של שבעת ימים כדי למעט בכל עניין חלות תודה ורקיקי נזיר.

והקשה רבינו ניסים (תוס' ד"ה נאכלים בנוב וגבעון) אי"כ היכי ממעט ביכורים מבכל מושבותיכם והא ביכורים הוו חובה הקבוע לה זמן דבא בזמן שמחה דמעצרת ועד החג מביא ביכורים וקורא וכיון שכן יהיו קרבים בנוב וגבעון כפי שפסחים קרבים בנוב וגבעון לכולי עלמא (כיון דזו חובה שקבוע לה זמן) ולפי מה שנתבאר בגמ' דרקיקי נזיר וחלות תודה כיון שקרבים בנוב וגבעון חשיבי לחם הנאכל בכל המושבות, אי"כ מה"ט יש להחשיב גם ביכורים לחם הנאכל בכל המושבות? ותירצו בתוס' שכיון שמשך הזמן שיכול להביא ביכורים הוא גדול מאד אין זה דומה לפסחים ואין זה נחשב בגדר חובה שקבוע לה זמן או כפי שתירץ הרשב"א [שם] דכיון שאם אין לו פירות אינו חייב להביא ביכורים אין זה נחשב כחובה הקבוע לה זמן.

הנה דלתוס' היה פשוט דאי אפשר להביא ביכורים בנוב ובגבעון כיון שאינן נחשבים חובה שקבוע לה זמן שזה קרב בכל במה גדולה ואין צריכים להביאם למקום שנחשב בית ששיכן שמו שם. ומכל מקום אין נראה שיש איסור בדבר, אלא דלא עשה ולא כלום דכיון דביכורים אינם ראויים לבמה גדולה דלא הוה חובה שקבוע לה זמן ומה שלא קבע לה זמן אינו נוהג בבמה גדולה, אי"כ נחשב הדבר כמביא בבמה קטנה דודאי לא עשה ולא כלום. כך נראה היה לומר בפשטות בכונת התוס'.

אלא שה"ק אורה" בזבחים (דף ק"ט ע"א ד"ה אדך) הבין דברי התוס' דיש איסור בדבר, ותמה על כך דמה בכך שאין זו חובה שאין קבוע לה זמן מכל מקום אין מקום לאסור, שהרי אין בה מעשה הקרבה, דדווקא להקריב חובה שלא קבוע לה זמן הוא דאסור בבמה גדולה, אבל ביכורים אין בהן רק תנופה והנחה לפני ה' אבל אין בזה כל מעשה הקרבה ואין זה נחשב כהקרבת קדשים בחוץ.

ועוין ברמב"ן ז"ל בביאור הפסוק "והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלוהיך וז"ל "כפי פשוטו יזהיר שלא

(א) האם ניתן להביא ביכורים בנוב וגבעון? [מיוסד על דברי "משנת חיים"]

איתא בפרשה (פ' כ"ו א-ב) "והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלוהיך נותן לך נחלה וירשתה וישבת בה ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלוהיך נותן לך ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלוהיך לשכן שמו שם".

ודרשו בספרי (כי תבוא ב') "והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלוהיך לשכן שמו שם, זה שילה ובית עולמים" וכתב במלבי"ם לפרש כוונת הספרי דאתי למעט את נוב וגבעון שאינם ראויים להביא אליהם ביכורים, והטעם הוא כי הפסוק מצווה "והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלוהיך לשכן שמו שם" ונוב וגבעון אינם בגדר המקום אשר יבחר בו ה' אלא דינם במה גדולה ואין בזה די כדי להביא ביכורים וכן ביאר ב"זית רענן" (למג"א) את דברי הספרי.

והנה דברי הספרי מובאים ברמב"ן על הפסוק וכתב בזה "ושמא יאמרו כי הבמות אסורות בשני זמנים אלו (שילה ובית עולמים) אבל בנוב ובגבעון יקריבו הביכורים (כלומר דבמות גדולות מותרות) אבל במת יחיד אינן קריבין דמזבח כתיב, ואולי ממה שכתוב ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוהיך לא קרבו באהל ובמשכן אלא בשילה שהיה בית אבנים ובבית העולמים".

נראה דהרמב"ן ז"ל הסתפק בכונת דברי הספרי, האם הייתה למעט את נוב וגבעון, כיון שלא היה שם בית או שכוונתו היא למעט רק במות בעלמא. ברם מילתא דמספקא ליה לרמב"ן פשיטא ליה לתוס' בפסחים (דף ל"ו ע"ב ד"ה דאמר) דמביאים לנוב וגבעון וכן נקטו בזבחים (דף ק"ט ע"א בד"ה באו).

ברם תוס' בפסחים (דף ל"ח ע"ב) סתרו את משנתם וס"ל דאין מביאים ביכורים בנוב וגבעון. ותוכן דבריהם הוא. דהקשה רבינו ניסים ז"ל על מאי דאמרו שם (דף ל"ו ע"ב) "יתניא יכול יצא אדם ידי חובתו בביכורים (כלומר אם אכל מצת ביכורים יקיים בכך מצוות אכילת מצה בליל ט"ו) ת"ל "בכל מושבותיכם תאכלו מצות" מצה הנאכלת בכל מושבות, יצאו ביכורים שאינן נאכלין בכל מושבות אלא בירושלים". ובגמ' (דף ל"ח ע"ב) "יתניא יכול יצא אדם ידי חובתו בחלות תודה וברקיקי נזיר, תלמוד לומר שבעת ימים מצות תאכלו, מצה הנאכלת לשבעה ימים יצתה זו שאינה נאכלת

והנה מדברי הרמב"ן ז"ל שאין להביא ביכורים חוץ למקדש משעה שנבחר הבית, נראה לדייק דסיבת האיסור נובעת מזה שנבחר הבית דיש דין להביא למקדש ואין להביאו למקום אחר, ועל כן י"ל דכשאין מקדש קיים ואין צריך להביא את הביכורים למקום המקדש לא יהיה איסור להביא את הביכורים למקום אחר ולפיכך אין סיבה שלא יוכלו להביא לנוב וגבעון.

הלכך מה שמבאר הרמב"ן בדברי הספרי "לשכן שמו שם, זה שילה ובית עולמים" שבא למעט את נוב וגבעון הואיל ואינם בית השם, אין כוונתו לומר שיעבור איסור על כך, שהרי מדברי הרמב"ן נראה שאין איסור בדבר רק כשנבחר בית ה', אולם כשאין בית ה' אין מקום לאיסור.

דבשלמא כשיש בית ה' ויש לאסור כל מקום אחר כיון שאין זה בית ה', שפיר מובן טעם האיסור כי לא הביא את הביכורים לבית ה', אבל בנוב וגבעון שלא היה בית ה' ולא היה איסור להביא לשם, אין גם מקום לאסור להביא במקום אחר, כיון שאין דין חיובי למקום מסוים וכפי שכתב הרמב"ן משנבחר הבית דתלוי בבחירת הבית, ממילא כשאין בחירת הבית אין כל מקום לאסור בכל מקום אחר (אלא שמסתמא לא עשה כלום במה שעשה).

והנה ב"תורת הקדש" (ח"ב סי' ל"א) הביא את דברי ה"קורן אורה" שנתקשה בדברי התוס' (איזה איסור יש אם אין מעשה הקרבה כשחוטאי חוץ) וכתב ליישב את קושייתו מדברי הרמב"ן הנ"ל ופירש בכונת דבריו דיש לאסור להביא ביכורים לנוב וגבעון אף שאין שם מקדש הואיל ושילה עצמו הוי מקדש ומאז נאסרו להביא את הביכורים שלא במקום המקדש אף לאחר שחרב שילה והוקמו נוב וגבעון האיסור נותר במקומו ולפיכך שפיר נחשבים הביכורים כאינם נאכלים בכל המושבות ולא דמי לרקיקי נזיר ולחם תודה.

ברם אין ראיה לפרש כן בדברי הרמב"ן, דיתכן שכוונת הרמב"ן לאסור רק כשיש בפועל בית שניתן להביא לשם את הביכורים דאז נקבע איסור לא להביאו במקום אחר אבל משחרבה שילה ואין היכן להביא את הביכורים אין לאסור להביא את הביכורים למקום אחר ואפשר דיוכל להביא לנוב וגבעון, הלכך קושיית תוס' עומדת במקומה.

וכן מדויקים הדברים בדברי תוס' עצמם שהרי כתבו שאין ביכורים בנוב וגבעון הואיל ואינם חובה שקבוע לה זמן לפיכך אין ראוי להביאם לנוב וגבעון משמע דזוהי המניעה היחידה להביא לשם ביכורים ומכל מקום חשיב "בית ה'" ולפיכך אי אפשר לומר בזה את סברת הרמב"ן לאסור כיון שמהאי טעמא אפשר להביא ביכורים למקום ודו"ק.

(ב) האם ישנה הלכה בדוקא לומר את קריאת הביכורים בקול רם?

תקריב ביכורים באחד משערך משנבחר הבית, כי כמו שהזהיר בשחוטאי חוץ כן יזהיר בביכורים וכו" נראה מדבריו שאם אין המקום ראוי להביא בו קורבנות אחר שנקבע בית הבחירה בו מקריבים קורבנות אין להביא לשם את הביכורים עד שמשוה זאת לשחוטאי חוץ.

ברם הדברים באמת תמוהים, וכפי שהעלה שם ב"קורן אורה" היאך שייך להשוות זאת לדין שחוטאי חוץ והלא אין בזה הקרבה כלל ומה עניינו לשחוטאי חוץ? וצריך לומר בדברי הרמב"ן דלא נקט זאת רק לדוגמא בעלמא אבל לא כיון לומר דיש בזה תורת איסור כשחוטאי חוץ ממש, אלא יש בזה איסור מסוים, דהואיל ואמרה תורה "והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלוקך לשכן שמו שם" לפיכך אין להביא ביכורים רק למקום שבו בחר השי"ת לשכן שמו שם ולא למקום אחר, ולא הבא מכלל עשה הוא, שלא להביא ביכורים למקום אחר [ברם יש לדון בזה, דכל זה אמר הרמב"ן רק לאחר שנבחר הבית אבל לגבי נוב וגבעון שהיו בין לבין אין בירור בדברי הרמב"ן עצמו אם היה איסור כלל שלא להביא לשם ביכורים].

בסוף מס' שקלים תנן "השקלים והביכורים אינן נוהגין אלא בפני הבית" ובתוספתא (פ"ג דשקלים הל' ט"ו) ומפני מה אמרו ביכורים אין נוהגין אלא בפני הבית, שנאמר "ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוקך" כל זמן שיש בית יש לך ביכורים, אין לך בית אין לך ביכורים". ולכאורה פשטות הדבר כי בטלה קדושת הבית ממילא אין אתה יכול להביא לשם ביכורים. ברם יש לעיין לשיטת הרמב"ם (פ"ו מהל' בית הבחירה הל' י"ד-ט"ו) דפסק דמקריבין קרבנות בזמן הזה אע"פ שאין בית, כיון דקדושת הבית לא בטלה ואם יודעים את מיקום המזבח ניתן לבנות מזבח ולהקריב עליו קרבנות. ויש לעיין למה לא יוכלו להביא ביכורים בזמן הזה? ונראה דלביכורים יש תנאי נוסף, שיהיה שם המקום בית השם ואין די בכך שיש קדושת מקדש (דזה די בכדי להקריב קרבנות).

(אולם בספרי איתא "ראב"י אומר "והנחתו לפני מזבח ה' אלוקך" כל זמן שיש מזבח יש לך ביכורים וכל זמן שאין לך מזבח אין לך ביכורים" פשטות הלשון מורה שאין הדבר תלוי רק בקיום המזבח, ואם תהיה היכי תמצוי שיבנו את המזבח כדין יוכלו להביא שם ביכורים כפי שיוכלו להקריב שם קרבנות.

ברם הרמב"ם מביא הטעם שאין מביאים ביכורים משום דביכורים תלויים בבית ולא במזבח, וע"כ דהרמב"ם מפרש את דברי הספרי הנ"ל דאין כוונתו לומר דאף אם אין בית אם יש מזבח ניתן להביא ביכורים, אלא כפי שפירש המלבי"ם שם דהספרי אתי למעט נפגם המזבח (בזמן הבית) דאין מביאים ביכורים כפי שאין מקריבים עליו קורבנות, ומשום דבעינן הנחת הביכורים לפני המזבח והיינו כל עוד הוא מרובע (כיאות).

בקול רם מה יועיל דין שומע כעונה והרי אין זה נשמע לעם בקול רם, וא"כ יש לחקור בדין מקרא ביכורים, דכיון שיש בזה דין לאמרו בקול רם, א"כ לא יצא ידי"ח כיון שאין דין שומע כעונה מועיל לגבי דין קול רם.

ברם לאחר מיכן חזר בו דאין זה זומה לברכת כהנים שהרי שם הדין קול רם נלמד מדין אמור ואמרת כאדם האומר לחבירו דהיינו שהעם צריכים לשמוע את הברכה בקול רם מכל הכהנים יחד, והרי אין הקול נשמע מהכהנים רק מכהן אחד (ובביאור הלכה בריש הלכות נשיאת כפים הביא מספר חרדים דיש גם על העם מצוה להתברך מהכהנים ומסתבר דמקורו מ"אמור ואמרת אליהם" דיש עניין שהעם עצמו יתברך ולפיכך לא די לברך אלא שהעם ישמעו כדי שיוכלו לצאת חובתם בברכתו, ברם יעוין בריטב"א סוכה (דף ל"א ע"א) דחולק על החרדים דהמצוה היא רק על הכהנים לברך אבל אין לעם עצמו מצוה לעשות פעולה כדי להתברך) ועל כן בדין מקרא ביכורים הרי אין דין שהעם ישמע את מקרא הביכורים והדרא דינא לדין שומע כעונה הרגיל.

(ובפרט לדעת החזו"א באו"ח [כ"ח] שהוכיח דע"כ אין הפשט של שומע כעונה דנחשב כאילו העונה דיבר כפי הבנת הבית הלוי אלא שמעשה המדבר מתייחס כולו אל העונה כאילו עשה זאת בעצמו, לפי"ז אם יהיה כהן אחד מברך נחשב הדבר כאילו כל הכהנים ששמעו מפיו כאילו הם עצמם בירכו בקול רם, שהרי כל המעשה שלו עובר אליהם.

והביא ראיה לדבריו מדין שמיעת קידוש שצריך שיאמר על כוס ואם כל מה שמתייחס אל השומע הוא רק הדיבור ולא המעשה אם כן נחשבת שמיעת כל השומעים כאילו אמרו קידוש בלא כוס והיאך יצאו ידי חובתם, וכמו כן לענין מקרא מגילה איך יוצאים ידי חובה בשמיעה בלא מגילה והלא נחשבת שמיעתם כאילו קראו את המגילה בעל פה ובכה"ג אין יוצאים ידי חובה כלל? אלא ע"כ צ"ל דהמעשה כולו של המשמיע שאומר את הקידוש על כוס וכן מקריא המגילה קורא את המגילה מתוך כתב והמעשה כולו עובר אל השומע ולפיכך יוצאים השומעים ידי חובתם בקידוש ובמקרא מגילה, ולפי"ז פשוט שאף אם תהיה הלכה של מקרא ביכורים בקול רם המעשה של המקריא יתייחס כולו אל השומע לפיכך ודאי שיצא השומע בזה ידי חובת מקרא ביכורים).

ולפי דברי הרבי רבי העשיל שהבאנו לעיל אין כלל מקום לעצם החקירה, שכן פשוט הדבר דזה שאומרים בקול רם הוא מצד הרבותא שבענין שלא נחשב דצריכים היו לאמרו בלחש כדן תפילה שאסור לאמרה בקול, קמ"ל דהכא כיון שכל מהות המקרא להודיע חסדי הבורא שיודע הוא מחשבות לבן הארמי שרצה לאבד את יעקב ובניו מן העולם ומנע זאת ממנו, ממילא אין כאן חשד שזה שאומר בקול כי סבור הוא שאין הקב"ה שומע קול לחש, א"כ עיקר הרבותא היא להיפך שניתן בכלל לאמרו בקול רם, ואפשר שלפי דבריו יצא ידי חובת הקריאה גם

וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך ארמי אובד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי לגוי גדול עצום ורב". ובפרש"י לשון הרמת קול.

וצ"ב מפני מה בעי הרמת קול בהגדה זו? וכתב הרבי רבי העשיל זצוק"ל (הובאו דבריו בספר "צמח דוד" לתלמידו הגי"מ רבי דוד גנו זצ"ל) דיש להקשות להיפך, היאך יכול לומר את שבת המקום בקול גדול, והלא אמרינן בגמ' ברכות (דף כ"ד ע"ב) בברייתא "המשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה" א"כ אדרבה אסור להשמיע את מקרא של הביכורים שהוא לומר שבחו של מקום בקול רם?

ברם יש לתרץ זאת, דהתם הפירוש דאסור להשמיע בקול רם, כפי שפירש רש"י, משום שמראה בזה שח"ו אין הקב"ה יכול לשמוע תפילת לחש והרי הקב"ה הוא בוחן כליות ולב ויודע הכל, וא"כ אין כל מניעה מלהתפלל בלחש, לפי זה יש לומר, דתלי בזה אם תוכן דבריו מוכיח שהקב"ה בוחן כליות ולב ויודע מחשבות, גם אם יאמר בקול גדול אין בזה כפירה, שמראה כביכול שאין הקב"ה שומע תפילת לחש, אלא הוא מרים קולו כדי לכוון דעתו, ובכה"ג שרי (גם בתפילת י"ח אם אדם אינו יכול בשום פנים ואופן להתרכז בתפילתו אלא א"כ ישמיע לאזנו היטב מצד הדין מותר, רק שלא יבלבל כוונת חבריו ולהכי כשמתפללים כולם מתוך מחזור ברי"ה ויוכי"פ הקלו בכך).

והנה רש"י כתב בביאור הפסוק "ארמי אובד אבי" כשרדף לבן אחר יעקב אבינו בשביל שחשב לעשות לו רעה, חישוב לו הקב"ה כאילו עשה, שאצל עובדי כוכבים הקב"ה מצרף מחשבה למעשה, ולכאורה מנלן שלבן חשב לעשות כן (אף שהודה לאחר מיכן ליעקב בעת שפגשו כשאמר לו יש לאל ידי וגו', מכל מקום זה שאמר אלוקי אביכם אמר אלי אמש וגו' הרי באותה עת לא ידע איש על כך מלבד לבן עצמו בזה מעידה התורה שהקב"ה הוא בוחן כליות ולב) א"כ בעת שמביא הביכורים אומר במקרא שהוא מעיד על הקב"ה שהוא בוחן כליות ולב לפיכך מותר הוא לאמרו בהרמת קול.

לפי"ז אין כל ענין לומר דווקא בהרמת קול אלא להיפך, הותר לאמרו בהרמת קול, ולפי"ז יצא ידי חובה גם אם יאמר בלחש דלא גרע מתפילת שמו"ע שיצא ידי"ח בלחש. בזה נפשטה חקירת ה"באר מרים" אם יהיו שני מביאי ביכורים ואחד מהם יקרא את הפרשה והשני ישמע אם יצא בזה ידי"ח מדין שומע כעונה?

ויסוד שאלתו הוא על פי מאי דאיתא שיטת מרן ה"בית הלוי" זי"ע (בסוף חומש בראשית) שדן לגבי ברכת כהנים דנאמר בה דין "אמור ואמרת" דבעינן שתהיה בקול רם וחיובים הכהנים לברך בקול רם, וחקר מרן הבית הלוי אם כהן אחד יאמר את ברכת כהנים ויכוונו יתר הכהנים המברכים עמו לצאת ע"י שישמעו ויכוונו לצאת כדן שומע כעונה, האם דין זה מועיל, ואמר הבית הלוי דלא יועיל בזה דין שומע כעונה, דכל זה נאמר רק במקום שיש דין אמירה בלבד שם מועיל שומע כעונה להחשיב זאת כאילו אמר את הנוסח בעצמו, ברם אם יש דין לומר זאת

ב) במשנה זו דבכורים יל"ע, מדוע לא מצינו שעשו כמנהג הזה להתכנס לעיר המעמד וכו' גם בהבאת מעשר שני לירושלים ובעליה לרגל, וכבר עמד בהערה זו במשנה ראשונה שם. וביאר, דשאני ביכורים דכתיב בהו שמחה "ושמחת בכל הטוב" והשמחה בהן היא בשעת ליקוט הפירות (כמ"ש הרע"ב בפ"א דבכורים מ"ו), ולכן סמכו חכמים להביאן בשמחה, משא"כ מע"ש דלא אשכחן בהו שמחה, וכן רגלים דהשמחה היא ברגל עצמו ולא בעליה. ולפ"ז יש ליישב, דכיון דבהבאת בכורים בעינן שמחה, נמצא דכשמביאים בשמחה גוף המצוה משובח יותר, ובכהאי גוונא מעלת רוב עם עדיפא על זריזין מקדימין כמ"ש החתם סופר בחדושו לר"ה, ומוכיח כן גם מדברי התרומת הדשן (סימן ל"ה), וע"ע בארצות החיים סימן כ"ה (המאיר לארץ סקי"ג), ושדי חמד שם (מערכת הפ'). (ולענ"ד, זהו צד ההיתר לרוב העולם שאין מזדרזין לקיים מצות קריאת שמע ותפילה בשחרית כותיקין, משום דאם ישכימו קום יהיו עייפים ותפילתם רצוצה, ונמצא גוף המצוה גרוע, ולכן שרי להו להמשיך לישון להחליף כח לעבודת ה').

אמנם יש לפקפק בזה, דמדבר המשנה ראשונה נראה דהא דהתאספו יחד הוא משום שכך היא דרך שמחה, ולא משום מעלת ברוב עם, וא"כ הקושיא מעיקרא ליתא, אבל לפירוש הרמב"ם והרע"ב דנתאספו משום ברוב עם אכתי הקושיא במקומה, ויש ליישב בדוחק.

מיהו עיקר דברי המשנה ראשונה דחוקים, דאם שמחת בכורים היא בליקוט, איזה ענין יש לזה להבאה לירושלים. ואולי כוונתו דודאי פשטיה דקרא ד"ושמחת בכל הטוב" מיירי בשעת ההבאה למקדש ממש, דהלא מינה ילפינן בפ"ק שם על מקרא בכורים שהוא בזמן שמחה, והקריאה הרי היא במקדש, ונמצא דשמחת הבכורים היא משעת לקיטתם עד הבאתם למקדש, ולכך סמכו להביאם בשמחה, דהשמחה בבכורים נאמרה לכל משך קיום המצוה, משא"כ ברגלים דלא מצינו שמחה אלא ברגל גופא, ודו"ק.

ג) ונראה ליישב בענין אחר, דבפ' ראה (יב,ה) כתיב: "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם, לשכנו תדרשו ובאת שמה", וכתב הרמב"ן: "וטעם לשכנו תדרשו, שתלכו לו מארץ מרחקים, ותשאלו אנה דרך בית השם, ותאמרו איש אל רעהו לכו ונעלה

אם יאמרנה בלחש, ממילא אין לזה כל שייכות לעצם דין הבית הלוי, וזי"פ ואינו צריך לפנים, ודו"ק היטב.

***

בהא דכל העיירות שבמעמד מתכנסות להעלות בכורים

מהגאון האמיתי מעתיק שמועה דבית בריסק רבי אברהם חנוך שפיגל שליט"א.

א) בכורים פ"ג מ"ב: "כיצד מעלין את הבכורים, כל העיירות שבמעמד מתכנסות לעיר של מעמד, ולנין ברחובה של עיר, ולא היו נכנסין לבתים, ולמשכים היה הממונה אומר קומו ונעלה אל בית ה' אלקינו", ע"כ. ופירש הרמב"ם: "ומה שמתקבצין ולא היה הולך כל אחד בפני עצמו, היה להדור, כמו שכתוב ברוב עם הדרת מלך", עכ"ל. וכ"כ הרע"ב: "מתכנסות לעירו של ראש המעמד, ולא היו מביאין בכוריהם כל אחד בפני עצמו, משום דברוב עם הדרת מלך", עכ"ל.

מבואר בזה דמעלת רוב עם עדיפא על המעלה דזריזין מקדימין למצות, דהלא אמרינן לבני העיירות שבמעמד להמתין עם הבאת בכוריהם עד שיתאספו לעירו של ראש המעמד כדי שיביאו בכורים ברוב עם, ולא אמרינן להו להזדרז בהבאת בכוריהם תיכף כשנראו להבאה. ויש לתמוה, דבר"ה לב: תנן: "העובר לפני התיבה ביו"ט של ר"ה, השני מתקיע. ובשעת ההלל, הראשון מקרא את ההלל". ובסוגיא שם מבואר דלשחרית איכא מעלה דזריזין מקדימין למצות, ולמוסף איכא המעלה דברוב עם הדרת מלך, ומסקינן דמצד עיקר הדין עדיף לתקוע בשעת תפילת שחרית משום מעלת זריזין, והיא עדיפא על מעלת רוב עם, ולכן הראשון מקרא את ההלל,

וכך באמת תיקנו בתחילה גם בתקיעת שופר, אלא שמשום גזרת מלכות העבירו את התקיעות למוסף, והרי קמן דמעלת זריזין עדיפא על מעלת רוב עם, וצ"ע אמאי לא חשו לכך בהבאת הבכורים. (וכמסקנת הגמ' בר"ה נקטו הפוסקים, עיין קרבן חגיגה סימן פ"ו, ברכי יוסף או"ח סימן א' (אות ז'), ומחזיק ברכה או"ח סימן רכ"ט (אות ז'), חיי אדם בהלכות זהירות המצות (כלל ס"ח סעיף ו'), ובשדי חמד (כללים מערכת ז' אות ג', מערכת פ' אות ל"ט).

לאכלו שם, והבאת הבכורים שאני שהיתה פעם אחת, ומשום הכי היו ממתנים אם מעשר שני עד הרגל, כדאשכחן במתניתין דשקלים פ"ז מ"ב דהמוצא מעות בירושלים ברגל הרי הם בחזקת מעות מעשר, ומעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה בירושלים לעולם מעשר, ופירש רש"י בפסחים ז. הטעם: "רוב אוכלי בשר בירושלים כל ימות השנה ממעות מעשר שני הן, לפי שלא היו מספיקין לאכול כל מעות מעשר שני שלהן ברגל, ונותנין אותם לבני העיר" וכו', ובשטמ"ק (ב"מ כו.) כתב בשם הראב"ד: "שכל מי שיש בידו מעות מעשר שני מעלן לירושלים ברגל", ואזי היו מקיימים הא ד"לשכנו תדרשו" ממילא, בעלותם כולם יחד לרגל, ואם ארע מאן דהו שרצה לעלות פירותיו במשך השנה, לא יכלו לומר לו להמתין כדי לקיים ל"שכנו תדרשו", כי לא היה מוצא מי שיעלה עמו, ולכן היה עולה בגפו. ומסתברא דה"ה במעלי פירות נטע רבעי, ולכן לא מצינו כל זה במביאי פירות מעשר או בעולי הרגל, ורק במביאי הבכורים שנינו כן.

ד) ונלענ"ד דזהו טעם מעשהו של אלקנה מידי שנה, כדכתיב (שמואל א א,ג): "ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחות ולזבח לה' צבאות בשילה", ופירש רש"י: "היה עולה מזמן מועד למועד לשילה, ומדרש אגדה, בדרך שהיה עולה בשנה זו לא היה עולה בשנה אחרת, כדי להשמיע ישראל ויעשו כמותו", עכ"ל. והיינו דרצה לקיים בעליתו דינא ד"לשכנו תדרשו", ולומר איש אל רעהו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב, ומשום כך השמיע את ישראל שיעשו כמותו, והיינו שאמר לכל העם לכו ונעלה אל הר ה', ומרוב חביבותו למצוה ורצונו לזכות את ישראל היה הולך בכל שנה ממקום אחר ומעורר לקיים מצוה זו.

והדברים מורגשים יותר בילקוט שמעוני שם שלשונו קרובה ללשון המשנה דבכורים, וז"ל: "אלקנה ואשתו בניו ואחיותיו וכל קרוביו היה מעלה עמו לרגל, ובאים ולנים ברחובה של עיר, והיתה המדינה מרגשת, והיו שואלין אותו להיכן תלכו, ואומרים לבית ה' שבשילה שמשם תצא תורה ומצות, ואתם למה לא תבואו עמנו ונלך יחד, מיד עיניהם משגרות דמעות אומרים להם נלך עמכם, ואומרים להם הן, עד לשנה הבאה חמשה בתים, לשנה אחרת עשרה בתים, עד שהיו כולם עולים, ובדרך שהיה עולה שנה זו לא

אל הר ה' אל בית אלהי יעקב, כלשון ציון ישאלו דרך הנה פניהם", עכ"ל. ומבואר דדרך העליה לירושלים היא באופן של "לשכנו תדרשו", ומלבד שישאלו אנה הדרך לשם, יאמרו "איש אל רעהו לכו ונעלה אל הר ה'". ובמקרא שאחריו כתיב: "והבאתם שמה עלתיכם וזבחיכם ואת מעשרתיכם ואת תרומת ידכם ונדריכם ונדבתיכם ובכרת בקרכם וצאנכם", ופירש רש"י ד"תרומת ידכם" היינו בכורים, ומתבאר לפ"ז דדרך הבאת הבכורים לירושלים היא באופן של "לשכנו תדרשו", והיינו שיאמרו איש אל רעהו וכו', ומהאי טעמא נתאספו יחד כל אנשי המעמד, ואמרו "איש אל רעהו לכו ונעלה אל בית אלקי יעקב", וזהו ששנינו: "ולמשכים היה הממונה אומר קומו ונעלה אל בית ה' אלקינו", והיינו משום קרא ד"לשכנו תדרשו", ולכן לא חששו בזה לזריזין מקדימין, דכך היא צורת קיום המצוה של העלאת הבכורים.

ומה שכתבו הרמב"ם והרע"ב דהטעם שמתקבצין ומתכנסין לעיר המעמד משום ברוב עם, כוונתם, דאמנם יכלו לקיים קרא ד"לשכנו תדרשו" גם בשנים ושלושה אנשים שיאמרו איש אל רעהו לכו ונעלה אל הר ה' אלקינו, אבל כדי להדר בקיום זה רצו לעשותו ברוב עם, דבמצוה זו עצם מעשה המצוה משתבח כשהוא ברוב עם, דהכתוב תלה את העליה למקדש בכך שישאלו איש לרעהו, ופשיטא שכל שירבו האנשים הדורשים אנה דרך בית השם מצות העליה לירושלים משתבחת, לכך לא חששו להזדרז.

האמנם נהי דנתיישבה המשנה מדוע לא חשו לזריזין, אבל אכתי קשיא מדוע לא מצינו שעשו כן בהבאת מעשר שני או בעליה לרגל. ונראה פשוט, דבעליה לרגל היה הדבר כן ממילא, דקודם הרגל כל המון בית ישראל נתעוררו לעלות באותו זמן לבית המקדש כדי לזכות לקיים מצות ראית פני ה', ובכל מחוז ומחוז ידעו כמה זמן יקח להם ללכת אל בית המקדש, וממילא הלכו כולם יחד, ואמרו איש לרעהו לכו ונעלה אל הר ה', ולכן לא היו צריכים לאיזה עסק מיוחד כדי לקיים "לשכנו תדרשו", משא"כ בבכורים שכל אחד מתבכרים פירותיו בזמן אחר, ולולא שהיו מתכנסים לעיר המעמד לא היה דבר האוספם יחד.

ולענין מעשר שני נראה נמי בדרך זו, דבדרך כלל לא היו מעלים באמצע השנה פירות או מעות מעשר, דהיה קשה להם מפני טורח הדרך שעל כל מעשר שני של פרי וירק לעלות ירושלימה

אמירתם והבנת פשוטם של הרבה מן הפיוטים,
אשר כל דבריהם תורה שלימה הם:

ענין הפיוטים הנהוגים בישראל נזכר כבר במדרש ויק"ר פ"ל דאמרו שם על ר' אלעזר בן ר' שמעון "דהוה קר"י ותניי ופייטן ודרשן", ובשהש"ר פ"א אמרו: "הדין פייטנא כד עביד אלפא ביתא זמנין מחסל לה זמנין דלית מיחסל לה" כו', ובילקוט שמעוני רמז תתקפ"ג: "צוארך בחרוזים אלו הפייטנים" (כנראה על שם שעשו את הפיוטים בחרוזים), ובילקוט"ש קהלת רמז תתקע"ד: "כיון דאכלין ושתין אלין אמרין אלפ"א בית"א מן הכא ואלין אמרין מזמורים מן הכא", ועי' שו"ת ר"י מיגש סי' ר"ד שביאר שהמילה "פיוט" יסודה בלשון היונית שקוראין למשורר פייטאנ"א, ו"פזמון" נוסד על לשון יונית שקורין לאדם החוזר על דבריו פעמים רבות פזמאנ"א.

והמנהג לייסד שירים על סדר א"ב הוא כבר מזמן דוד המלך ע"ה שיסד הרבה מזמורים על דרך זו, כמו תהלה לדוד, אודה ה' בכל לבב, אשרי איש ירא את ה', אברכה את ה' בכל עת, ותמניא אפי, וכן עשה ירמיהו במגילת איכה, ובשהש"ר הנ"ל מבואר שהחמשה ואלף שירים של שלמה המלך ג"כ היו על סדר הא"ב עם עוד ה' אותיות (כנראה מנצפ"ך).

והנה כידוע, בטרם המצאת הדפוס כתיבת ספרים היתה מלאכה קשה ויקרה, ולא היו מחזורים וסידורים אלא רק ביד הש"ץ וחשובי הקהל, ורוב התפילה היתה נאמרת רק ע"י הש"ץ, וכל הפיוטים נוסדו מלכתחילה על דעת כן, ולכן הרבה פיוטים נאמרו רק ע"י החזן והציבור שמעו בשתיקה, ובפיוטים השכיחים יותר נהגו שהחזן אומר כל בית והציבור אחריו, או שהחזן אומר בית אחד והציבור אומרים בית אחר, כמו שנהגים היום באמירת "אנעים זמירות" ובאמירת האקדמות, או שהחזן אומר חצי בית והציבור אומרים את חציו השני, ובכל הפזמונים הסדר היה שהחזן אמר לבדו את הבתים ואחר כל בית ענו הציבור את הפזמון.

וכל הסדרים אלו לא נתחדשו בזמן הראשונים אלא כך היה סדר השירה כבר מזמן חז"ל, וכמ"ש בסוכה ל"ח ע"ב: "הוא אומר הללויה והן אומרים הללויה מכאן שמצוה לענות הללויה, הוא אומר הללו עבדי ה' והן אומרים הללויה מכאן שאם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה (=פזמון), הוא אומר הודו לה' והן אומרים הודו לה' מכאן שמצוה לענות ראשי פרקים... הוא אומר אנא ה' הושיעה נא והן אומרים אנא ה' הושיעה נא מכאן שאם קטן מקרא אותו עונין אחריו מה שהוא אומר... הוא אומר ברוך הבא והן אומרים בשם ה'", הרי לנו שכל סדרי הפיוט נהגו בזמן חז"ל באמירת ההלל, גם פזמון, גם חזרה אחר החזן, וגם קריאה של החזן והציבור לסירוגין (ומה שנהגו שהחזן אומר את ההלל והציבור עונין "הללויה" אחר כל פסוק כן הוא מנהג התימנים עד היום), וכן מנהג האשכנזים

היה עולה שנה אחרת, עד שהיו כולם עולים", ע"כ.

***

(מהרה"ג החו"ב בעל וברך דוד שליט"א)

הסיבה לשינויים שחלו במשך הדורות בסדר אמירתם של הרבה פיוטים

בימים אלו נאמרים פיוטים רבים בסליחות הנאמרות בכל יום וכן בתפילות הימים הנוראים, והעיקר בפיוטים אינו אמירתם וכ"ש שלא הניגון, אלא הבנת הדברים וכוונת הלב, ואמרינן בר"ה ל"ה ע"א: "אמר רבי אלעזר לעולם יסדיר אדם תפלתו ואחר כך יתפלל אמר רבי אבא מסתברא מילתיה דרבי אלעזר בברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים ושל פרקים אבל דכל השנה לא", וכתב המשנ"ב סי' ק' סק"ג "ותפילות ופיוטים שחמור פירושם צריך להסדיר תחלה".

ובספר ווי העמודים עמוד העבודה פ"י כתב: "רק באתי להודיע מה שכתב בספר חסידים בסימן תשפ"ה, וזה לשונו: טוב לו לאדם שיתפלל ויקרא את שמע וברכות בלשון שמבין, משיתפלל בלשון הקודש ואינו מבין... ובגלל הדבר הזה בהיותי אב"ד ור"מ בקהלה קדושה פרנקפורט תקנתי תקון גדול לכל בני חברותא קדישא, שימצאו אסופות אסופות שילמדו התפלות מראשית השנה עד אחרית השנה ופיוטים וסליחות בפירוש אמרים פירוש המלות לפחות, כדי שלא יצפצפו כעופות המהגים ומצפצפים, ואז יעלה התפלה לאל נורא עלילה, ואשרי איש שישמע לדברי ויראה ויבין וישכיל שפירוש התפלות תהיה שגורה בפיו, ומי שאין לו לב להבין מעצמו ישכור לו רבי אחד שילמוד עמו הסידור והיוצרות וסליחות, כדי שידע לכוין התפלה לעלות במסילה לעילת עילה, ומכל שכן החזנים שהמה שלוחי הקהל יצ"ו, שידעו מה יאמרו ויבינו מה ידברו, וכוונתם תהיה על הדברים היוצאים מפייהם ולא על הנגונים, כאשר ראיתי שערוריה בעוונותינו הרבים", עכ"ל. ורמז לדבריו הפמ"ג באשל אברהם ס"ו ה'.

והנה כל תקנות חז"ל ומנהגי ישראל תורה שלימה הם וכל ענייניהם צריכים לימוד, ועל כן ראוי גם ללמוד ולהבין את סדר מלאכת הפיוט ואופן אמירתו, כפי שנהג בזמן רבותינו הראשונים מייסדי הפיוטים, וכמו כן ראוי להעיר את לב המעיינים על אודות השינוי הגדול שחל במשך השנים באופן אמירתם של הרבה פיוטים, שבהרבה מהם נשתנתה המשמעות כליל על ידי זה.

ואמנם הדברים שאכתוב להלן אינם חדשים, וכבר העירו עליהם רבים זה יותר ממאה שנה, אך מ"מ ראיתי לנכון לערוך את הדברים בשפה ברורה כיון שרבים אינם יודעים מזה, והדברים נוגעים לאופן

"וכל מאמינים" חוזר על הבית שלפניו ואינו שייך כלל לבית שלאחריו.

אך מעת שבאו המחזוריים לידי הכל, החלו כולם לומר "האוחז ביד מדת משפט" לפני הש"ץ, ואח"כ אמר הש"ץ "האוחז ביד מדת משפט" וענו הקהל "וכל מאמינים שהוא קל אמונה, הבוחן ובודק גנזי נסתרות", אח"כ אמר הש"ץ "הבוחן ובודק גנזי נסתרות" וענו הציבור "וכל מאמינים שהוא בוחן כליות, הגואל ממות ופודה משחת", וכן ע"ז הדרך, וברבות השנים החליטו שאין טעם שהש"ץ יחזור סתם על מה שהציבור כבר אמרו, וכך הורגלו כל הקהל לשיר יחד את כל הפיוט בצורה זו, שכל "וכל מאמינים" מתחבר בניגון עם הבית שלאחריו, עד "התם ומתמם עם תמימים", ואח"כ אומרים ללא ניגון "וכל מאמינים שהוא תמים פעלו".

ולפי הניגון הנהוג אומרים "וכל מאמינים שהוא דיין אמת ההגוי באהיה אשר אהיה", ונתקשו רבים מה ענין האמונה לשם "אהיה אשר אהיה", ובספרי הדרוש נכתבו הרבה אופנים נאים ביישוב הענין (ואין לזלזל בזה, כי מאחר שנהגו לומר באופן כזה מנהג ישראל תורה הוא ופטטיא דאורייתא טבין), אמנם ע"ד הפשט קושיא מעיקרא ליתא, כי האמת היא ש"וכל מאמינים שהוא דיין אמת" חוזר על "הדן יחידי לבאי עולם", ו"ההגוי באהיה אשר אהיה" הוא ענין חדש, ועליו עונים אח"כ "וכל מאמינים שהוא היה הוה ויהיה", שלדעת הפייט זהו ביאור השם "אהיה אשר אהיה" (וכן פי' רבינו בחיי שמות ג' י"ג, ע"ש, וכן מבואר ברשב"ם שם, ועי' ביאור הגר"א או"ח סי' ה' ס"א, ועי' ת"י שם).

ואותו שינוי ממש נוצר גם בפיוט "אתה הוא אלקינו בשמים ובארץ", שכוונת הפייט היתה שהחזן יאמר "אתה הוא אלקינו, והציבור יענו "בשמים ובארץ" (ע"פ הפסוק "כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת"), החזן יאמר "גבור ונערץ" והציבור יענו אחריו "דגול מרבבה", וכן עד"ז, וכיום נוהגים לומר את "אתה הוא אלקינו" לבדו, ואח"כ מנגנים "בשמים ובארץ גבור ונערץ" "דגול מרבבה הוא שח ויהי", וכן כל הפיוט עד"ז, וגם זה קרה מחמת הסיבה הנ"ל.

ובאמת אם היה אפשר לשנות את הניגון בלי שתגרם על ידי זה מחלוקת או כל תקלה אחרת, ודאי היה מוטב והגון וראוי ונכון להנהיג ניגון שבו כל "וכל מאמינים" יהיה המשך לבית שלפניו, אך המציאות היא שקשה מאוד לשנות מנהג שנשתרש והורגל בפי כל במשך דורות רבים, וחלילה לשנות אם יכול להגרם עי"ז מחלוקת או ריב, ומצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, והנח להם לישראל, ודילוגו עלי אהבה, ושמעתי שיש ת"ח שמנגנים לעצמם בלחישה באופן האמיתי אך לא מעירים לציבור מאומה.

שעונים הודו לה' כי טוב אחר יאמר נא ויאמרו נא הוא על דרך הפזמון.

ובסוטה ל' ע"ב איתא: "וכיצד אמרו שירה כגדול המקרא את הלל והן עונין אחריו ראשי פרקים, משה אמר אשירה לה' והן אומרים אשירה לה', משה אמר כי גאה גאה והן אומרים אשירה לה' (=פזמון), רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר כקטן המקרא את הלל והן עונין אחריו כל מה שהוא אומר, משה אמר אשירה לה' והן אומרים אשירה לה', משה אמר כי גאה גאה והן אומרים כי גאה גאה, רבי נחמיה אומר כסופר הפורס על שמע בבית הכנסת שהוא פותח תחילה והן עונין אחריו", הרי לנו גם כאן כעין שלושת הסדרים הנ"ל.

אמנם לאחר שהומצאה מלאכת הדפוס באו סידורים ומחזוריים לידי כל אחד ואחד, ומני אז החלו כל העם להתפלל הכל בעצמם, כיון שלא תמיד שומעים כל מילה היטב מפי הש"ץ, ובעקבות זה גם בפיוטים החלו כל העם לומר בעצמם את כל הבתים, גם את הבתים שנתקנו מעיקרא שרק החזן יאמר אותם.

ו'מהפכה' זו גרמה בהרבה פיוטים לשרשרת של שינויים ותהפוכות:

באותם פיוטים שנהגו בתחילה שהחזן אומר בית אחד והציבור אומרים בית אחר, הורגלו הציבור מעתה לומר אחר הבית שלהם גם את הבית שיאמר החזן אחר כך [כפי שעושים היום באמירת ההלל במועדים ור"ח, שהחזן אומר הודו לה' כי טוב וגו' והקהל אומרים "הודו לה' כי טוב וגו' יאמר נא ישראל וגו', החזן אומר יאמר נא ישראל וגו' והקהל אומרים "הודו לה' כי טוב וגו' יאמרו נא בית אהרן וגו', וכך ממש היו עושים גם בפיוטים הללו].

ושיבוש קטן זה גרר אחריו שיבוש גדול יותר, שבמשך הזמן החליטו החזנים שאין להם צורך לחזור על מה שאמרו הציבור, ונתנו לציבור לומר את הכל לבד באותה צורה, ובמשך הזמן גם קבעו את הניגונים על פי צורה משובשת זו, וכך נוצר בכמה פיוטים סדר מוזר מאוד, שהציבור אומרים את הבית הראשון בלי שום ניגון, ואחר כך שרים את הבית השני יחד עם הבית השלישי, ואת הרביעי יחד עם החמישי, וכן הלאה עד בית אחד לפני האחרון, ואת הבית האחרון גם כן אומרים ללא ניגון.

כגון בפיוט הידוע "וכל מאמינים", כוונת הפייטן היתה שהחזן יאמר "האוחז ביד מדת משפט" והציבור יענו "וכל מאמינים שהוא קל-אמונה" (והוא ע"פ הפסוק בפ' האזינו "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט קל אמונה ואין עול וגו'), החזן יאמר "הבוחן ובודק גנזי נסתרות" והציבור יענו "וכל מאמינים שהוא בוחן כליות", וכן על זה הדרך, ויסד על כל אות מהא"ב בית אחד לחזן ובית אחד לקהל, והמעין יראה בעליל שכל

עוררה לעשות חיל" וכו', והחזן אומר אותו אחרים, ואח"כ אומרים הציבור את הבית הבא "דרוש נא דורשיך" וכו']. ולכא' סדר זה הוא ממש חסר פשר, כי איזה טעם יכול להיות לזה שהחזן אומר את הבית אחרי הציבור, שהוא להיפך מן הנהוג בכל התפילות, והוא גם להיפך מעיקר תפקידו של החזן, שהוא זה שצריך להוביל את הציבור, ועוד טעון ביאור כיצד קרה שבבית הראשון נותר הסדר הישר על כנו, והשינוי קרה רק בשאר הבתים.

אכן הסיבה לסדר זה היא, שבתחילה נהגו שהחזן אמר את הבית והציבור ענו רק את הפזמון "לשמוע אל הרנה ואל התפילה", אח"כ התחילו הציבור לומר אחרי הפזמון גם את הבית הבא אחריו, ואח"כ אמר החזן את אותו בית, והציבור ענו את הפזמון ואמרו גם את הבית הבא אחריו, ואחר זמן החלו הציבור לומר את כל הבית אחרי החזן, וכך אמרו אחר החזן את הבית הראשון וגם את הבית הבא אחריו, ואחר שחזר החזן על אותו בית שהציבור כבר אמרוהו לא רצו הציבור לחזור עליו שוב, ואמרו מיד את הבית הבא למרות שהחזן עדיין לא אמר אותו.

ובאמת מפליא מאוד איך הסדרים המשובשים הללו פשטו ממש בקרב כל קהילות האשכנזים, וברור כשמש ששינויים אלו לא הונהגו ע"י אף אחד מגדולי ישראל רק על ידי חזנים עמי הארץ יחד עם שאר המון העם, שרבים מהם כלל לא היו בקיאים בלשון הקודש, וכל שכן שלא הבינו את הלשון העמוקה של הפיוטים, וכנראה שלא רצו הרבנים לבא בריב עם החזנים ותקיפי הקהל עבור דברים שאינם משנים את המשמעות כל כך, וגם אינם בגוף התפילה אלא רק בפיוטים שהם מנהג בעלמא.

ואין בכך שום תימה, כי ידוע שבמשך מאות שנים עיקר השלטון בקהילות היה בידיהם של עשירי הקהל ותקיפיהם, והיו לרבנים הרבה מאבקים ומלחמות עמם, וכמעט לא היה אחד מגדולי הדורות שלא עבר עליו ריב קשה עם האנשים הללו, ועל כן לא ראו הרבנים לנכון לבא בריב עבור דברים כאלו, כי היה להם מריבות די והותר על עניינים חמורים הרבה יותר.

עכ"פ מנהג ישראל תורה, וראוי להעמיד גם עניינים אלו על דיוקם ודקדוקם, ובפרט בימינו שרוב הציבור בני תורה ונזהרים לקיים את כל המצוות בתכלית הדקדוק וההידור, ורבים גם מעיינים ומעמיקים בפירושי התפילה והפיוטים, ודאי ראוי ונכון לנו לברר גם את הענין הזה כשמלה, לצאת בעקבי הראשונים אנשי מעלה, אשר ישרו הדרך וסללו והמסילה להסדיר מחילה ולהנעים תהילה ליושב תהילות ונורא עלילה במיטב הגיון ושיחה ומילה בלב טהור ורוח ממללא.

***

אך מ"מ יש לזכור שהפירוש האמיתי של הפיוטים לא השתנה בגלל שינוי הניגון, וגם כשמנגנים באופן המקובל יש לזכור לכון שהפירוש האמיתי הוא שכל "וכל מאמינים" חוזר על הבית שלפניו, והבית שלאחריו הוא ענין חדש.

ועוד שיבוש מסויים נוצר מחמת הסיבה האמורה לעיל, דהנה בתחילה נהגו שהש"ץ אומר את הבתים לבדו בקול, והציבור אומרים את הפזמון אחר כל בית, נמצא שאז היה ניכר היטב ההפרש בין הבתים לפזמון, אך כיום שכולם אומרים גם את הבתים וגם את הפזמון, לא ניכר שום הבדל בין הבית לפזמון ונראה כאילו הכל המשך אחד, אך האמת היא שהפזמון אינו המשך של הבתים כלל אלא נוסד רק כדי לענות על דברי החזן, כעין עניית ב"ה וב"ש ואמן, אך כיום שהקהל אומרים את הבתים בעצמם, ממילא שוב אין טעם שיענו אחרי עצמם, ולכאורה היה ראוי שכיום לא יאמרו את הפזמון כלל, או שיחזרו לנהוג כמו המנהג הקדום שהחזן אומר את הבתים והציבור אומרים רק את הפזמון.

וכבר הבאתי לעיל שיסוד ענין הפזמון נהג בימי חז"ל באמירת ההלל שהקהל ענו הללויה אחר כל פסוק, וכן בשירת הים הקהל ענו אשירה לה' אחרי כל פסוק, וכי יעלה על הדעת שכיום כל אחד צריך לומר הללויה אחר כל פסוק בהלל? ואשירה לה' אחר כל פסוק בשירת הים? וכמו כן מי שאומר את כל הפיוט בעצמו אין לו טעם לחזור על הפזמון אחרי כל בית ובית.

ואמנם בחלק מהפזמונים יש איזה משמעות לפזמון אחר הבתים, אך בהרבה פזמונים אין לזה שום משמעות, וגם בפיוטים שיש משמעות לצירוף של הפזמון עם הבית מ"מ מסתבר שיש בזה שינוי מכוונת המחבר, ובדאי הנכון הוא לומר את הפיוטים כפי שנתקנו ע"י מחבריהם הקדמונים ללא כל שינוי.

ואמנם יש פיוטים שבהם הפזמון הוא משפט ארוך וניכר ענין נפרד, כמו בפזמון לכה דודי הנאמר בקבלת שבת, וכן בפזמון הידוע בר יוחאי, ויש לעיין כיצד ראוי לנהוג בפיוטים אלו, אך מנהג הספרדים לשורר לכה דודי בלי לחזור על הפזמון אחר כל בית, וכמדומה שגם את הפיוט בר יוחאי שרים כך.

ובאמת בהרבה מהפזמונים כבר לא אומרים היום את הפזמון, אך בחלקם אומרים גם את הפזמון ובדרך כלל הניגון הוא הקובע, ולכן ראוי להתאים לפיוטים ניגון שלא יכלול את הפזמון וכך יחדלו הציבור מאליהם מאמירת הפזמון.

ובפזמונים הנאמרים בסוף הסליחות נהוג היום שאת הבית הראשון אומר החזן תחילה ואח"כ הציבור, אך את שאר הבתים אומרים הציבור לפני החזן [כגון בפזמון של יום א' דסליחות החזן אומר "במוצאי מנוחה קדמנוך תחילה" וכו', והציבור עונים אחריו בית זה, ואומרים תיכף גם את הבית הבא "את ימין עוז

דמברך אשר קדשנו במצותיו וצונו וכו' פשיטא דכיון דאיכא ספק אינו יכול לברך ולומר וצונו דהויא ספק ברכה לבטלה דאסור לדברי הכל" [וכן כתבו האליה רבה (כב, א), והצל"ח (ברכות ס, א ד"ה כח). ויעוין בשדי חמד (אסיפת דינים, מערכת ברכות, סימן א אות ה (חלק ו, דף קנח, א – קנט, א)) שכתב שהב"ח הסתפק ביסוד זה, ועל כן בהלכות בדיקת חמץ (או"ח תלב, ג) כתב שראוי לא להיכנס לספק ברכת שהחיינו. ויש לדון הרבה בראיה זו שלכאורה מה הדמיון בין הדין לא להכניס את עצמו לספק ברכה, לבין האם ברכה מספק נחשבת ברכה לבטלה. ואין כאן מקומו].

והאליה רבה והצל"ח הביאו הוכחה לדבריהם מדברי הגמרא (ברכות ס, א) שהגמרא מביאה מחלוקת רב הונא ורבי יוחנן בדיני ברכת שהחיינו על קניית כלים חדשים, שלפי צד אחד בגמרא דעת רב הונא היא שרק אם אין לו כלים כגון אלו צריך לברך, ואילו לפי רבי יוחנן אף אם יש לו כלים כמו אלו, צריך לברך. ולפי לשון שני בגמרא נקודת המחלוקת היא בקנה וחזר וקנה. ומקשה הגמרא: "מיתבי בנה בית חדש ואין לו כיוצא בו, קנה כלים חדשים ואין לו כיוצא בהם צריך לברך, יש לו כיוצא בהם אין צריך לברך, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר בין כך ובין כך צריך לברך. בשלמא ללישנא קמא, רב הונא כרבי מאיר, ורבי יוחנן כרבי יהודה, אלא ללישנא בתרא, בשלמא רב הונא כרבי יהודה, אלא רבי יוחנן דאמר כמאן, לא כרבי מאיר ולא כרבי יהודה. אמר לך רבי יוחנן, הוא הדין דלרבי יהודה, קנה וחזר וקנה נמי צריך לברך, והא דקא מיפלגי ביש לו וקנה להודיעך כחו דרבי מאיר, דאפילו קנה ויש לו אין צריך לברך, וכל שכן קנה וחזר וקנה, דאין צריך לברך. וליפלגו בקנה וחזר וקנה דאין צריך לברך, להודיעך כחו דרבי יהודה. כח דהתירא עדיף ליה".

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

בענין ברכת שהחיינו

א כתוב בפרשת וידוי מעשרות (דברים כו, יג): "וְאִמְרַתְּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְגַם נִתְּתִיו לְלוֹי וְלַגֵּר לִיתוּם וְלֹאֲלֻמְנָה כָּל מִצְוַתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתִי לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שִׁכַּחְתִּי".

וביאר רש"י על אתר: "ולא שכחתי מלברך על הפרשת מעשרות". וכתב רבי אליהו מזרחי (הרא"ם): "ולא שכחתי מלברך על הפרשת מעשרות. פירוש: מלשבחך ומלברכך בעת הפרשת המעשרות, לא מלברך ברכת הפרשת המעשרות, שהוא נוסח הברכה, שתקנו אנשי כנסת הגדולה לומר על הפרשת המעשרות, שברכת כל המצות אינן אלא מדבריהם. ובספרי ובשלהי מסכת מעשר שני (מעשר שני ה, יא; שמות יח, כ) שנו: "ולא שכחתי מלברכך ומלהזכיר שמך עליו", וזה מסכים עם מה שפירשנו על דברי רש"י".

והיינו שהרא"ם מדגיש שלא ניתן לבאר בדברי רש"י שכוונת הכתוב היא על ברכת הפרשת מעשרות, כיון שברכות אלו הינם מדרבנן, ועל כן צריך לומר שכוונת הפסוק היא על ברכה והודאה בזמן הפרשת המעשרות. וצריך ביאור כוונתו, היכן מצינו חיוב מן התורה לשבח ולברך בזמן הפרשת מעשרות. ועוד יש לדקדק שלכאורה מדבריו יוצא שכיון שחיוב הברכה הוא מדאורייתא לא נאמר בזה את הכלל של "ספק ברכות להקל", כיון שחיוב הברכה הוא מדאורייתא.

ב. והנה הב"ח (או"ח כט, ב) כתב: "אבל לפי עניות דעתי נראה דאיכא לחלק בין ברכת שהחיינו לשאר ברכות, דברכת שהחיינו שבאה על שמחת לבו של אדם יכול לברך אף על פי שאינו ודאי דחייב לברך דאינו עובר על לא תשא אם הוא שמח ומברך לו יתעלה על שהחיינו וקיימו עד הזמן הזה, אבל כאן

מקדימה שכל הספק שלה הוא כלפי חיוב הברכה, אבל בתורת רשות אפשר לברך [ובאמת שהצל"ח הסתייע מדברי הגמרא זו לדייק שיש חילוק בין ברכת שהחיינו לשאר ברכות].

ובדרך אגב, ממחלוקת זו יוצאת נפקא מינה גדולה להלכה בנידון הפוסקים על מנהג הנשים לברך שהחיינו על טבילה ראשונה. בספר ראש פינה (אבן העזר סג, ב) קרא תיגר על מנהג זה, וכתב שזהו טעות גדולה [ויש להעיר שלגבי ספק ברכת שהחיינו יש סתירה בדעתו, שבספרו עיון תפילה (ד"ה שאר ברכות, עמוד 33) הביא דברי האליה רבה בסתמא, ומאיךך אסר לברך אפילו מספק על הטבילה. ויש לדון בזה ואין כאן מקומו]. וכן דעת רבי שלמה קלוגר.

מאיךך בשו"ת חתם סופר (או"ח נה) יישב את מנהג ישראל, וכתב: "כן יש ללמוד זכות שלא יהיה מנהג הדיוטות מטעות, והיכי דלא נהיג לא נהיג, והיכי דנהיג נהיג ואריך וחשש ברכה לבטלה ליכא" [אמנם בעיקר סברת הב"ח והאליה רבה, דחה החתם סופר את ראייתם]. ובדרכי תשובה (יו"ד ר, ב) הביא בזה דעות לכאן ולכאן, וציין לדברי הברכי יוסף (שם, א) שכתב לא לברך. ויעויין עוד בפרי חדש (יו"ד כח, ה), ובפרי מגדים (או"ח רכה, אשל אברהם ט). על כל פנים, יש ליישב הערת הגאון רבי שלמה קלוגר מהיכי תיתי לחלק בין ברכה לברכה.

ד. והנראה בזה שהנה בתשובת הר"י מיגאש (סימן רג) איתא: "רבינו ז"ל הנהיג את אנשי אליסנא בתחילה שיברכו שהחיינו על הלולב ועל השופר עד רבו רבינו יצחק ז"ל אלפאס"י ובטל מלומר שהחיינו על שניהם לפי שלא נראה לו זה. ונגלית אח"כ תשובה לרבינו נסים ז"ל והכריע בזה כדברי ר"ן והתשובה היא מחייבת לומר שהחיינו בשופר ולא בלולב. וזה לפי שנראה לו שאין לומר שהחיינו בלולב לפי שכבר ברכנו שהחיינו בלילה בקידוש וחג הסוכות

והיינו שהעדיפה הברייתא לכתוב מקרה שרבי מאיר פוטר מברכה מאשר לכתוב מקרה שרבי יהודה חייב ברכה בגלל שמוטב לכתוב את דברי המתיר. ולכאורה קשה מפני מה דברי רבי יהודה נחשבים קולא והיתר, והלא הוא מתיר לעבור על "לא תשא" ולהוציא שם שמים מפיו [שלדעת הרמב"ם (ברכות א, טו; יא, טז) והובאו דבריו במגן אברהם (רטו, ו), אף במוציא מפיו דרך ברכה זהו איסור דאורייתא, ודברי הנשמת אדם (ה, א) בדעת הרמב"ם דחוקים מאוד]. ומוכח מדברי הגמרא שלהתיר לברך שהחיינו מספק אין זה נחשב קולא, כיון שלא נאמר בזה הכלל שספק ברכות להקל. ג. והגאון רבי שלמה קלוגר (טוב טעם ודעת, תליתאה, חלק א, סימן צח; ספר בגדי יום טוב, מסכת ביצה ב, ב ד"ה רש"י ד"ה דהיתרא) דחה את דברי הב"ח וכתב שאין לחלק בין ברכה לברכה, וזהו דברי נביאות.

והביא ראיה לדבריו מדברי הגמרא (עירובין מ, ב) שמסתפקת שם הגמרא האם מברכים ברכת זמן בראש השנה ויום הכיפורים, ומבואר בגמרא שהספק הוא האם יש חובה לברך, אבל רשות ודאי שאפשר לברך. ומספרת הגמרא: "שדרוה רבנן לרב יימר סבא קמיה דרב חסדא במעלי יומא דריש שתא, אמרו ליה זיל חזי היכי עביד עובדא תא אימא לן. כי חזייה אמר ליה, דלויה לרטיבה, רפסא ליה בדוכתיה. אייתו ליה כסא דחמרא, קדיש ואמר זמן". ולכאורה קשה מנין שהוא בירך זמן בתורת חיוב, שמא הוא בירך מצד רשות. ובעל כרחך שמצד רשות אין לברך [ולבסוף כתב שאולי ראיית הגמרא מזה שאמר לו דלויה לרטיבא שכוונתו היתה שלא על חנינם באת לכאן, וממילא הבינה הגמרא שכוונתו היתה להורות שמברכים שהחיינו בתורת ודאי].

אולם דבריו צריכים עיון גדול, שהרי אדרבה משם ראיה שאפשר לברך שהחיינו מספק, שהרי הגמרא

שנינו ב"מ פח, א אמר רבי ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנאמר "בערתי הקודש מן הבית" ורבי יוחנן אמר אפילו חצר קובעת וכו'. ומותבינן מהא דאיתא גבי דין אכילת פועל בשעת מלאכתו דילפינן מקרא "כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך" - "כנפשך" כך נפשו של פועל מה נפשך אוכל ופטור אף פועל אוכל ופטור, דבעה"ב פטור מן המעשר בעת בצירת הענבים ושאר הפירות, כיון דלא נגמרה מלאכתו למעשר, וכך הפועל פטור מן המעשר, ולא אמרינן הואיל דבאגריה אכיל על כרחו של בעה"ב הו"ל כמקח, ומקח קובעת למעשר אף שלא נמרה מלאכתו דכיון דזבניה אחשביה, ומקח מחשיב ליה כגמר מלאכה, עיי פירשיי בסוגיא. [ובגדר הילפותא י"ל דקמ"ל קרא דכנפשך דאכילת הפועל נחשבת כאוכל משולחנו של בע"ב ולא בתורת מקח, דהתורה זיכתה לו זכות אכילה אצל הבע"ב ולא זכות מקח מבעה"ב. וע"ע לקמן דאמריי משל שמים קאכיל]. וא"כ משמע דבעת לקיטת הפירות דאתי קרא לפטור פועל מן המעשר, משמע הא לוקח חייב, ואע"פ שהוא בשדה ולא ראה פני הבית או החצר.

ומוקי לה בתאנה עומדת בגינה ונופה נוטה לחצר או לבית עסקינן, דמכי תלשה חזיא פני חצר ובית, ולכן מתחייב לוקח במעשר. ומפרשינן הא דבעל הבית אינו מתחייב כמו הלוקח "בעל הבית עיניו בתאנתו ולוקח עיניו במקחו".

והנה התוס' (ד"ה בעל הבית) פ"י דחלוק לוקח מבעה"ב, דלוקח אין עיניו אלא במה שלוקח ואוכל, ולהכי חשיב התלישה גמר מלאכה, ובצירוף שתיים מתחייב במעשר, אבל בעל הבית וכן פועל ששכרו ללקוט כל הראוי ללקט אמרינן עיניו בתאנתו ולא חשיב גורן וגמר מלאכה עד שילקוט כולה או רובה.

הוא מהרגלים שראוי לומר בהם שהחיינו מדאורייתא והלולב הוא מדאורייתא וכבר נכלל בברכת הלילה אבל ברכת שהחיינו בלילה בראש השנה ויום הכיפורים היא מדרבנן וברכת שהחיינו על השופר היא מדאורייתא ואין חיוב ברכת שהחיינו שבלילה שהיא מדרבנן פוטרת ברכת שהחיינו שעל השופר שהיא מדאורייתא ביום, ועל כן ראוי לברך עליו שהחיינו". ומבואר מדבריו שיש ברכת שהחיינו שהיא מדאורייתא ויש ברכת שהחיינו שהיא מדרבנן.

וכן מבואר בשבלי הלקט (ערוגה עשירית, סדר ראש השנה, סימן רפה) שכתב: "והכי איתא בירושלמי בפרק ראוהו בית דין אומר זמן על הכוס בראש השנה מדברי סופרים בשופר מדברי תורה" [ובשדי חמד כתב על זה: "ועם כי חיפשתי בירושלמי בפרק ראוהו בית דין בקשתיהו ולא מצאתיהו, אין לא ראינו ראייה, ואין ספק שבש"ס ירושלמי שלפניהם היה כתוב כן"]. ויש לעיין מה מקור הברכה מדאורייתא.

וכתב בספר שם משמואל (פרשת כי תבוא תר"ע): "ולא שכחתי, פירש רש"י מלברכך על הפרשת מעשרות. ותמוה דהא ברכות דרבנן. והנה כ"ק אאמו"ר זצלה"ה [רבינו האבני נזר] אמר בשם שו"ת ר"י מגא"ש דקאי על ברכת שהחיינו".

ולפי דברים אלו יוצא שאדרבה מפסוק זה יצא לירושלמי שיש ברכות שהחיינו שהם מדאורייתא, שכאן נאמר מקור החיוב. ולפי זה מיושב היטב חילוק הב"ח והאליה רבה בין ברכת שהחיינו לשאר הברכות, כיון שלברכת שהחיינו יש אסמכתה מן התורה. ואפשר שעל כן לא נאמר בזה הדין של ספק ברכות להקל.

***

**בענין חיוב מעשר בראיית פני הבית - מהגאון
בעל "גינת אגוז" שליט"א**

בערתי הקדש מן הבית (כו, יג)

התוס' (ד"ה לא), דאמאי חייב בקשואין ודילועין משיפסקו בבית, הא הוי כמו תבואה שהכניסה במוץ שלה דפטורה אפי' מירחה אח"כ, כדר' אושעיא דמערים על תבואתו שלא תתחייב במעשר מן התורה באופן זה. ותי' וז"ל, דודאי חטין ושעורין שדרך למרחן בשדה ולהכניס לבית ממורחים אין מחויבים במעשר אא"כ ראו פני הבית ממורחים, אבל קישואין ודלועין רגילות להכניס לבית עם הפיקוס. עכ"ל.

ובתוס' רבינו פרץ (המובא בשיטמ"ק) תירץ וז"ל, דהתם ליכא ראיית פני הבית כלל, שהוא בתוך המוץ, אבל הכא כי לא פקסו נמי, איכא שפיר ראיית פני הבית, דאין הפיקוס מכסה הקשואין והדילועין, אלא הוא סביב להן. עכ"ל.

ומבואר שיטתם, דהתוס' שלא תירצו בפשיטות כד' רבינו פרץ, דבקישואין ודלועין לא שייך חסרון דראיית פני הבית, כיון שאין הפיקוס מכסה הפרי, ולא כמוץ המכסה את הגרעין, מבואר דס"ל דאינו תלוי במציאות הראיית פני הבית, אלא דוקא בראית פני הבית בעת גמר ענינו ובשעה שראוי להכניסו לבית, וזהו שתי' דבקישואין ודלועין רגילות להכניס לבית עם הפיקוס, וא"כ הוי שפיר ראיית פני הבית בעת הראוי להכניסו לבית.

אולם בד' רבינו פרץ מבואר דתלי במציאות ראיית פני הבית, וי"ל דלשיטתו לא יהני מש"כ התוס' דקישואין ודלועין רגילות להכניס לבית עם הפיקוס, כיון דסו"ס ראיית פני הבית לא היתה כאן.

ובסי' "אפיקי יס" (ח"ב סי' כט) האריך בבירור דעת הראשונים בגדר דין זה, דהנה מצינו עוד דנחלקו הראשונים, אם העיקר שיכניסה במוץ שלה לבית, ואם הוסר המוץ כבר, לא נפטר אף שלא נתמרחק רק בבית, או דכל זמן שלא מירחה כראוי, אין ראיית פני הבית מחייבה.

אמנם ברש"י כתב לפרש בזה"ל, ענינו בתאנתו - אין הנוף חשוב בענינו הלכך הכל הולך אחר העיקר ועיקרה בחוץ, הלכך עד שיגמר כל לקיטתו ויכנס לבית לאו גמר מלאכה היא. ענינו במקחו - והן פירות התלושים ומשנתלשו באו לבית. עכ"ל. [וביאור דבריו, דלא חשיב ראיית פני הבית בפירות התלושים, משום שענינו של בעה"ב אל עיקר האילן שהוא בחוץ ולא אל הנוף, וכלפי עיקרו ליכא ראיית הבית, על כן אף הפירות התלושים שבבית אינם בכלל ראיית פני הבית. ומה שסיים דלאו גמר המלאכה היא, יעוי' לשון הגמ' לקמן פח, ב הכנסתן לבית זו היא גמר מלאכתן, היינו דהגעת הפירות אל מקום יעודם הוא גמר מלאכתם, (וע"ע מקדש דוד סי' נו סעיף ג ד"ה כתב)].

ובתוס' כי דמשמע מד' רש"י, שאם היתה כולה בחצר היה בעה"ב נמי חייב אף כשלא ליקט כל הפירות אלא שתיים, כיון שנקיים ראיית פני הבית בכולה. והק' וז"ל, דאין שייך ראיית פני החצר במחובר אפי' כל התאנה היתה בחצר. עכ"ל.

והנה לענין פירות שנתלשו מן האילן שבתוך החצר כי התוס' (שם בריש הדיבור וד"ה עד), דכשהתאנה עומדת בחצר אי"צ ראיית פני הבית דרך השער, דדוקא אותן שנלקטות חוץ לחצר צריך שיכניסם דרך שער החצר, וכן דעת הרמב"ן דאין לך ראיית פני הבית גדול מזה, אכן זהו לענין פירות תלושים, אבל רש"י איירי להחשיב ראיית פני הבית את מה שנמצא ע"ג האילן בעודו מחובר, ועל כך תמהו התוס' דאין שייך ראיית פני הבית באילן בעודו מחובר.

ויש לברר שיטות רש"י ותוס' בגדר ראיית פני הבית, בס"ד. הנה בהא דאמרין שם ע"ב בקישואין ודילועין דגמר מלאכתן משיפסקו [שיננטל פיקוס שלהם והוא פרח הגדל בראשו ודבוק בו, רש"י], ומוקמינן שראו פני הבית קודם שיפסקו, תמהו

ובביאור הדברים כ' באפק"י, דהנה רש"י בפסחים ט, א כתב בטעמי דר' אושעיא, דכיון דחובת הטבל חלה בראיית פני הבית, לחול עלי' שם טבל, וכשגמר מלאכתו כבר בתוך הבית הוא ואין אלו פני הבית הלכך לא חייל עלי' שם טבל יעווי"ש, וכ"כ עוד בנדה טו, ב דכיון דבשעת ראיית פני הבית לא נגמרה מלאכתו למעשר, תו לא מחייבא, וכן מבואר בד' הרבינו יונה בברכות המובא לעיל, דעיקר הטעם משום דראה פני הבית בפטור, ולפי"ז, דגם כשהוא במוץ, מקרי ראיית פני הבית, ורק דלא מצי אז לחול עלי' שם טבל, כיון דהי' קודם מירוח וגמר מלאכה, ואינו חל שם טבל בראיית פני הבית רק לאחר מירוח וגמר מלאכה, וכיון דראה פני הבית בפטור, תו לא מחייבא לחול עלי' שם טבל.

ולכן כשעירב תבן בתבואה ונעשה כמאכל בהמה לא הוי ראיית פני הבית בחיוב, אף שלא היה כיוסו שיערב ראיית פני הבית. וזהו שיטת התוס' בסוגיין דבקישואין ודלועין אף אי רואין פני הבית, דוקא כשנגמרה מלאכתן חשיב ראיית פני הבית בחיוב.

אכן בד' רבינו פרץ והר"ש בפאה מבואר דתלי בראיית פני הבית של התבואה, שלא תהא מכוסה במוץ, ואפי' קודם גמר מלאכה, כשראה פני הבית מהני לחיוב מעשר.

והנה רש"י במנחות סז, ב אהא דאמר ר"א דמערים אדם ומכניסה במוץ שלה, פי' וז"ל, במוץ שלה כעין מאכל בהמה, ומאכל בהמה פטור מן המעשר. לישנא אחרינא, במוץ שלה שלא יראה פני הבית עכ"ל. [וכבר עמד הצ"ח לבאר ד' רש"י הנפק"מ בין הלישנות].

ואמנם הלא אלו ב' הלישנות דרש"י, ב' האופנים הם בביאור ההלכה דראיית פני הבית, דבלישנא קמא פי' דטעמא דר"א משום דהוי כעין מאכל בהמה הפטור מן המעשר, והיינו דטעמא משום

דהנה רבינו יונה ז"ל בברכות לא, א אהא דר' אושעיא דמערים אדם וכו' כ' וז"ל, פי' מה"ת אינו חייב לא בתרומה ולא במעשר, אלא היכא דאיזגן, דכתיב ראשית דגן, וכל זמן שאינה דגן כשרואה פני הבית, אינו חייב במעשר, ולפיכך אמר שיכול אדם להערים בתבואתו, ולהכניסה לבית קודם שתהי' דגן, בין בשבלים בין לאחר שדשו אותה, כל זמן שלא נמרחה לגמרי, שעדיין קצת התבן מעורב בתוכה, וכיון שראתה פני הבית בפטור, אוכלת בהמתו ממנו ואפי' אכילת קבע, דאין אכילת קבע לבהמה וכו', ואפי' לאחר שנמרחה ונעשית דגן לגמרי, נראה מהירושלמי שיכול להערים ולפוטרה, כשיערב בה תבן וכו', מיהו צ"ע, אם צריך שיערב בה כל כך תבן, שירבה על הדגן וכו' עכ"ל, הרי מבוארת שיטתו דלאו דוקא דהכניסה במוץ שלה, אלא אפי' לאחר שדשו אותה והוסר המוץ, כ"ז שלא נמרחה לגמרי, ומעורבת בתבן קצת פטורה.

אולם בד' הר"ש (סופ"ק דפאה מ"ו) מבואר דעיקר דינא תלי אם הוסר המוץ, וז"ל וטעמא דמירוח משום דאינו מתחייב במעשר עד שימרח כדתנן במס' מעשרות פ"א מ"ו, דכתיב דגן ודרשינן דיגונך, דבגורן תלינהו רחמנא, כדאמרינן בב"מ בפרק השוכר את הפועלים דפ"ח, ולמאן דבעי התם ראיית פני הבית, מיירי מתני' עד שימרח בבית, וכגון דלא הכניס התבואה במוץ שלה, אלא לאחר שנטהרה מן המוץ, הכניסה בבית ומירחה שם, ומאחר שחל עליה חיוב מעשר תו לא מיפטרא אפי' הפקיר, עכ"ל. וכ"כ עוד בפ"ג דמעשר שני. ומבואר בדבריו, שהעמיד דין ראיית פני הבית לאחר שהפרידה מן המוץ, דעיקר הפטור בדרי' אושעיא הוא, אם הכניסה במוץ שלה, ולפי"ז אם הכניסה לאחר שהסיר המוץ, אף שעדיין לא נמרחה לגמרי ומירחה בבית חייב מה"ת.

אשר לפי האמור י"ל במה שתמהו התוסי ע"ד רש"י דאין שייך ראיית פני הבית באילן בעודו מחובר, דהתוסי אזלי בשיטתם דראית פני הבית היינו בעת גמר מלאכת הפרי שרואה פני הבית בחיוב, ועל כן תמהו טובא כדבר ברור דאין שייך ראיית פני הבית באילן המחובר, אכן בדעת רש"י י"ל דבסוגיין אזיל כשיטתו בלישנא אחרינא, דתלי במציאות ראית פני הבית, ולפי"ז מהני אפי' שלא בעת גמר הפרי, ולהכי שפיר מצי למימר דאף באילן המחובר בבית חשיב ראיית פני הבית למעשר.

דראה פני הבית בפטור. ולישנא אחרינא ס"ל בטעם דר"א דלא נקרא ראיית הבית כלל כשהיא במוץ, [והוסיף באפיק"י דדברי רש"י כאן מזוקקים ומתוקים מדבש, שבלישנא אחרינא הוסיף "במוץ שלה" שיראה פני הבית, והיינו דדוקא כשהוא מכוסה במוץ לא חשיב ראיית פני הבית, אבל ללישנא קמא דתלי בהכנסה בחיוב, הרי שייך הערמה גם בהכניס בלא המוץ, כגון קודם מירוח או שעירב בתבן כמש"כ רבינו יונה].

"נחשבה" – הגאון מורנו רבי יחואל הלוי נוביק שליט"א

הקדוש ברוך הוא מונה פסיעותיך ונותן לך שכר

היה אם שמנע תשמע בקול ד' אלקיך לשמור לעשות את כל מצותיו אשר אנכי מצוהך היום ותתקד ד' אלקיך עליון על כל גווי הארץ. ובאו עליך כל הפרכות האלה והשיגך פי תשמע בקול ד' אלקיך...

במדרש רבה פ' כי תבוא פרשה ז אות ב: וזו שאמר הכתוב, (משלי פרק דו פסק לד) אשירי אדם שגנע לי לשקד על דלתתי יום יום לשמור מזוזות פתחי.

מזו לשקד על דלתתי, אמר הקב"ה אם הלכת בתוך בית הכנסת אל תעמוד על פתח היצוץ להתפלל שם, וכי הלמח בן שוקב"ה מונה פסיעותיך ונותן לך שכר. ע"כ המדרש.

הקדוש ברוך הוא מונה פסיעותיך – כלומר כביכול, זה משנה לדקב"ה כמה פסיעות פסעתי פנימה... אם פסעתי רק שלוש פסיעות בבית הכנסת או ארבע או חמש או עשר, זה משנה... והשכר נקבע לפי הפסיעות...

ולכאורה יש להתבונן, מזה זה משנה כמה פסיעות פסעתי, הלא העיקר שאני בפנים. אלא שהפסיעות מוכיחות כמה כבוד האדם רחש לשכנתו. כי מי שמשתדל לדעות יותר בפנים, זה מוכיח שהוא רוצה לדעות יותר מזהה עם הקדושה, יותר מחובר, ויותר קשור, והמחובר לפחות מתור. וכל בר דעת יעיד על כך, כי מקום יותר פנימי הוא יותר מכובד, ונאמר כי מכבדי אבדו.

ויש בזה עוד ענין, שמטעם האדם שלמקום שהוא מעונין להיכנס הוא נכנס פנימה, ואם הוא בא לשם שלא מרצונו האמיתי, רק מפני שלא נעים לו שלא לבא, אזי הוא נכנס רק המינימום הדרוה. וכאשר אדם בא לבית כנסת או בית המדרש ונרצה לבחון האם הוא בא כי הוא רוצה ומתאוה לדעות שם, או שאינו בא לשם רק מחוסר ברירה, כי הוא מרויב, נסתכל איפה הוא יושב בבית הכנסת, בפנים ממש, או ליד הדלת, וכבר כתב המסילת ישרים, כי ידוע שיעקר הנרצה בעבודת השם הוא הפין הלב ותשוקת הנשמה, והיו שכתב המדרש, הקדוש ברוך הוא מונה פסיעותיך, ונותן לך שכר לפי הפסיעות, והיינו כי לפי זה נמדדת מידת הקשר שאתה מרגיש לבית הכנסת ובית המדרש.

הנה חז"ל למדו כל זה מהפסוק במשלי, אשירי אדם שגנע לי לשקד על דלתתי יום יום לשמור מזוזות פתחי. והיינו שהרצון לשמנע אל הקדוש ברוך הוא מביא את האדם להיכנס פנימה יותר, ולא להשאיר סמוך אל הדלת, כי אם להיפך, להעדיף לדעות כמה שיותר בפנים. שגנע לי – לשקד על דלתתי.

עוד במדרש: ומזו לשמור מזוזות פתחי, אמר ר' יודנה בר סימא, וכי מזה המזוזות אינה זהה מהפתח, כך לא תדא זו מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, אמר הקב"ה אם תעשה כך דע שאתה מקבל פני השכינת.

לא תדא זה, מזה הענין שלא לוח?

ותראה שעל ידי זה הוא מראה קביעות בבית הכנסת ובבית המדרש.

ומה הענין להראות קביעות?

כי זה מראה קשר ואכפתיות. והיינו שמראה שזו המטרה שלו בדוים. שמצפה ממש, מתי יבא לידי ואקיימו.

הנה אם אדם נסע לדתונה שמתקיימת במקום רחוק מביתו, ובגלל קשיי התבורה הוא נאלץ לשתות שם כל משך החתונה, הוא מרגיש תקוע, וכאילו הוא יושב שם באפס מעשה, למרות שיתכן שהוא מבלה בנעימים, ויש שם אפילו מה לאכול, והוא חושב כל הזמן דרכים להשתחרר מהמקום המושעמם כל כך, שהוא עומד לדעות כבול שם לכמה שעות שלא מרצונו, ואם זה היה קרוב לביתו הוא היה חוזר מיד בתל.

ואולם אם זו התנהגות של אחריו או אחרת, או בנו או בתו, אזי הוא ישאר רתוק לתנהגות גם אם זה בממדק שתי דקות מדבית, והוא גם נהנה מכל רגע. זה הדילוק אם יש לו קשר לארוע או לא, וכמו כן כשאנו בבית כנסת או בבית מדרש יש מדידה לדעת כמה אנו קשורים וכמה אנו מחוברים למקום, וכמה אנו מרגישים שייכים. כי מי שלא זו מבית הכנסת ובית המדרש, זהו סימן שהוא מחוץ לבית הכנסת ובית המדרש, והוא נמצא שם בשביל סיבה חשובה. והדלפיהן בני שיושב בבית הכנסת ומשתדל לקצר את שהותו שם, רחמנא ליצלן מהאי דעתא...

ואמר הקב"ה - שהוא בעל השמחה - אם תעשה כן, אתה מקבל פני השכינה - כלומר, אתה מחוץ, אתה משפחה, אתה קשור, ויש לך פרומקציה אצל הקב"ה כשתצטרך, וכמה זה כדאי וחשוב... קשרים עם הקדוש ברוך הוא...

מה כתיב אחריו כי מוצאי מוצא חיים, אמר הקב"ה מי הוא זה שבא לבתי כנסיות ובתי מדרשות ולא מוצא את כבודי שם. ע"כ.

אם נמצאים שם בלי לוח, ומרגישים מחוברים, פוגשים את הקב"ה, לא יתכן לבוא לשמחה ולא לפגוש את בעל השמחה, כי בעל השמחה עצמו מדפש אותו... לא די' מי שבא לבית הכנסת ולא מוצא השכינה - אם זאת המטרה שלו, הרי התוצאה בלתי נמנעת, הוא מוצא את השכינה, כי השכינה כביכול מדפשת אותו.

הלא היך שאתה מקבל פני השכינה אלא שאתה יוצא משם מעין ברכות, מנין שנאמר כי מוצאי מוצא חיים ויפק רבון מה.

מעין ברכות - כפשוטו - זה באמת משתלם...

הנה זה לא כתוב במדעות רחוב, אך יוצאן מעונים ברכות, הסגולה הזאת זו סגולה שצריך ללמוד, זו לא סגולה שעושים עליה פרסומות, (כי אין מי שמזכיר את הפרסומות הזאת...) ועוד שזו סגולה שצריך לעמוד כדי להבין אותה, אבל מי שמדפש את האמת ימצא אותה.

הי וזהו אם שמוע תשמע לקל ה' אלוךך. ובוא עליך הברכות האלה השיווך.

צריך להבין, אבל שזה ללמוד...

הנה יש אנשים שלומדים מקצוע כדי להרויח אד"כ כסף, גם את המקצוע הזה כדאי ללמוד. אך נכנסים לבית הכנסת, אך מוספים פסיעות, ואך לא זיזים ואחרון חביב, אך יוצאים מבית הכנסת מעונים ברכות.

וכמה ברכות נהוצות לנו לפני ראש השנה וים הכיפורים הבאים עלינו לטובה ולברכה... הבה ננצל את הימים הקדושים והיקרים, ושנאנחנו בכל זאת יכולים להיכנס לבית הכנסת, ושנאף אחד לא יספור לנו פסיעות, רק הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו... ונצא כולנו עמוסים בברכות...

ונזכה שתבלה שנה וקללותיה תדל שנה וברכותיה ולתתיבה ותתימה טובה אמן.

"מתוך ההפיכה"

פרק ע"ט "מעשה הורג-מלאכת אומן"

סיקור קצר ותכליתי:

חיים שלום שהיה יכול להיות העילוי של ירושלים ואחד מגדולי הדור, עושה טעות חמורה ביותר, כאשר הוא כועס על משפחת חמיו לשעבר שנידתה אותו בשל הפזילה לכיוון המחחרות, נחצה ברמן הגייס החמישי שרוצה להרוס את כל העולם החרדי לוטש עליו עין להופכו לחילוני, הוא מנסה ללכוד אותו בעזרת חבורת אנשים שמתחזים לברסלבאים הם מושכים אותו כביכול ללמוד תורת מהר"ן אבל לבסוף מצליחים להפגיש אותו עם אנשי האצ"ל במפקדה שלהם, חיים שלום מתלהב מאד, אבל עדיין לא מוכן לקשור את גורלו עם האצ"ל, לצורך זה מגויס יונטי פרגר הסוכן הכפול שעובד הן בשביל הקנאים והן בשביל נחצה, הוא יודע להסתיר את עצמו בשלל זהויות, בזה הוא ספץ מיוחד.

יונטי מתחפש כפרומאק אמיתי בשם שלוימלה קליין ובדרכי עורמה הוא מצליח לשכנע אותו להתגייס לאצ"ל, הוא מטיל עליו תפקיד להביא את עידו דיסנביץ גאון מדהים בתחום האסטרטגיה. חיים שלום מחליף צורה לאדם חסר צורה לחלוטין, בשם "רעול הפנים" כך הוא מטשטש את זהותו במשך שנים, הוא עוזר לאצ"ל בהמשך דרכו כמתקן המערכות הצבאיות שלהם. בעת שהאצ"ל מתפרק מתגייס הוא לצה"ל, הוא מקבל זהות בשם מולי פלד וכך מקובע שמו, איש לא יודע ששמו חיים שלום פינקלשטיין, הסוד הזה יכול היה להישמר שנים, אלמלי תקרית מאד לא נעימה שאירעה.

במחנה קיים אדם שתוהה על סודו של מולי פלד, שמו בנג'י פרי, אדם רע מעללים שאוהב להציק ולשלוט על כולם, הוא סולד מחיים שלום בשל הצלחותיו המסחררות בצבא, הוא מתכנן להעיף אותו מהצבא לפיכך הוא מגייס את חברו מומי בר לעשות עליו עבודת מחקר רצינית, מומי ניפגש בתל אביב עם יונטי שהתחלן לחלוטין ושינה שם, הוא נקרא עתה שונטי אביב, יונטי מתעניין לדעת מה עושה כיום חיים שלום הוא מולי פלד, הוא מנסה להוציא את הסוד ממומי, לצורך זה

הוא משקיע במומי כספים, הוא קונה אותנו עם מיני תפנקים, כך הוא מצליח לעלות על הסוד שמולי חיים שלום מאורס לקצינה חילונית דבר שגורם לו לאיבוד המשקל, עד כדי שגרה ליציר טיפוחיו, את התוצאות לכך נראה בהמשך.

מזד פעם היה מומי נוסע לתל אביב לסדר כמה עניינים דחופים עבורו ועבור בנג' המפקד.

מיום שהפך להיות פקיד ממושמע נעשה גם ל'נושא הכלים' של בנג', הבריון הטיל עליו לסדר עבורו את כל צרכיו, כל מה שרק יכול היה להשתמש מלעשות, בשביל זה יש את מומי הצינתן. עתה מסתובב הוא לו ברחוב המסגר בודק בחנויות אם יש משהו שיתאים עבורו, לפתע ניגש אליו חילוני צעיר גבה קומה וקצת שמנמן לבוש בפאר רב שלא התאים כלל לסביבה, מראה פניו של אותו בתש הפגינו שמחה רבה.

"וואו את מי אני רואה כעת? אני פשוט לא מאמין למראה עיניי, איזו שמחה בשבילי לראותך" הקריאה דמתה לתרועת חצוצרה, עד שכמעט כל הרחוב נעמד להסתכל במאורע.

מומי לא הספיק להתאושש ממתקפת הידידות, והנה הלה תוקע את כף ידו השמנמנה בתוך ידו בקריאת צהלה, באידיש עסיסית, שפה שכבר לא דיבר אותה מספר שנים.

"שולעם עלייכם שלוימה'לה ברג, מיין געליבסטער זעליגער פריינד, וואס מאכסטע אין געזונד? און וואס טוהסטע דאה אין אונזערע שטעטאלע? שלום עליכם ידידי ואהוב נפשי, איך אתה מרגיש בקו הבריאות ומה אתה עושה בעירנו הקטנטנה?"

מומי פער את פיו בתימהון רב, הוא לא הכיר דמות כזו, מעולם לא נפגש בברנש זה והוא עוד קורא לו באידיש מצוחצחת בשמות חיבה?! הוא מתלבט בקרבו אם לדבר אליו בעברית צחה ולשאול אותו, מה אמר? ק יעמיד את החצוף במקום.

אך לאחר הרהור שני החליט שהוא יענה לו באידיש, הוא לא מחביא את עצמו, הוא לא גנב מאיש דבר, הוא לא מתבייש לספר שהיה ירושלמי לשעבר שהחליף צד בחיים, יש כמוהו רבים, מהשיעור שלו לבד, יש לכל הפחות שלושה חוץ ממנו.

"ענטשולדיגט מיר זייער, דיא האסט זיך פארמישט מיט אצווייטער, איך קעהן דיר נישט פון קיין פלאץ סלח לי מאד, החלפת אותי עם אחר, כי איני מכיר משום מקום" הייתה תגובתו המהירה.

"שלוימה'לה דיא ביסט אביסעל פארקאלעכט, דיא קענסט שוין נישט יונטי פרעגער, דיין געוויינער בעסטער פריינד?! שלוימי אתה קצת מסויד, איך מכיר את חברך הטוב לשעבר יונטי פרגר?!"

"אוי סיא קעהן נישט זיין, האסט נישט קיין טראפ אונבליק צו דיין פריערדיגן אויסזעהן, זה לא יתכן, אין כל דמיון ביך לדמותך הקודמת"

"יאה, איך האב מיך גוט פארשטעלט, האבער איך בעהן דאס און קיין צווייפעל- אכן התחפשתי היטב, אבל זה אני ללא כל ספק".

למומי הייתה הפתעה קשה מאד, קשה היה לו לקשר בין הדמות החילונית (שונטי אביב) שהייתה לבושה בהיחוד מתנשא מאד, ליונטי הצ'אלמער עם כל התלבושת הירושלמית. הוא השתנה לחלוטין, עד שלא ניתן היה לקשר בין הדמויות. הוא לא התפלא על עצם המעבר, לא היה לו ספק לרגע שיונטי לא שייך כלל לאידישקייט, עוד בבחירתו נכשל בפניו (בלבד) באיסורים גמורים בשאט נפש, בפניו הציג את עצמו ללא כחל ושרק, הוא לא התבייש לחשוף בפניו את הספיקות הקשות שלו באמונה רח"ל. מומי ידע שיונטי ילך רחוק מאד, עד למחוזות הכי רחוקים.

אבל כעת לא הזכיר יונטי אפילו בצל של רמז את דמותו הקודמת, תווי פניו שונו עד שלא ניתן היה למצוא צל של דמיון, לא היה ספק שהוא עבר איזה ניתוח פלסטי משובח ששינה את כל מראה פניו, הוא גם היה מחופש היטב, עם בגדים רהבתניים שהעידו על אדם שחי חיי עושר מופלג, השינוי היה כה גדול עד שאיש בעולם לא יכול לגלות סימנים מזהים, גם הוריו מולידיו לא היו מקשרים אותו ליונטי הבחור התוסס שלהם.

(ההורים האומללים ידעו לבושתם וחרפתם שהבן יקיר שלהם עזב את המחנה לחלוטין, הם קיבלו עדות מחבר נאמן ביותר שיונטי התגייס לצבא של הציונים רח"ל, הוא עשה זאת ביום בהיר בלי הודעה מוקדמת לאיש, הוא נעלם בהפתעה גמורה לכולם, כשיצא מהבית בפעם האחרונה לא ניכר על ארשת פניו איזה רמז קל שהוא יוצא לדרך אל חזור, הוא היה לבוש בכל התלבושת שלו, פאותיו הארוכות היו מסולסלות היטב לאחר טבילה ארוכה במקוה זופניק, אלא שבדרך סר לבית חברו הטוב ברוך לייב הירש עמו היה קשר עמוק ביותר, הוא חש שעליו להיפרד ממנו, כשנפגשו אמר לו בהתרגשות רבה שהוא עוזב את ירושלים לחלוטין, חברו היה מופתע מאד על ההחלטה וביקש הסבר למה הוא עושה זאת, יונטי התחבט מספר רגעים הוא פחד לספר שמא זה ידלוף לפני הזמן, לבסוף ביקש מחברו שישבע על שתיקה, לאחר מיכן הודה לו על האמת, הוא עשה חושבים והגיע למסקנה שאין לו סיכוי לחיים טובים בחברה החרדית, לפיכך הסיק את המסקנות המתבקשות לחצות את הקוים, לא יראו אותו עוד בסמטאות ירושלים לשמחת כולם. הלה שהיה מזועזע מהגילוי הנורא, בגד בו וסיפר זאת להוריו האומללים

הוריו היו בהפתעה גמורה, למרות שהכירו את הצדיק שלהם, חשבו כל הזמן שהקשר שלו עם רב לייבל ווערקער יתן לו סיפוק בחיים, כך לא יפזול לצד החילוני, שהרי כל כולו מגויס למטרה הקדושה, למנוע את הקייליקערס-המקולקלים לעשות במה לעצמם, אך המטרה יטמא [כבמעשה פרה]? בטוחים היו שמי שטרוד לפלוט (להטיף קנאות) אינו בולע [השקפות מקולקלות מבחוץ] כפי שטוענים רבים להצדיק את כל המתעסקים בבוץ של הרחוב הטמא ומשיבים למקטרגים [שגם מטאטא חדש מתלכך] שאצלם הכלל הזה אינו קיים.

אך כשנודע להורים האומללים באותות ובמופתים שאכן יונטי עשה את הצעד הנורא, ברכו בזעקות שבר נוראות "ברוך דיין האמת" [בלא שם ומלכות], הם הרחיקו לכת, כאשר קרעו קריעה שאינה מתאחה וישבו עליו "שבעה" כעל משומד רח"ל. מבחינתם להיות חילוני הרי זה משומד וכי מה ההבדל?

הם יצאו בהכרזה לרבים שבנם יחידם מת רח"ל, כי מה לי מת פיזית או רוחנית, המשפחה קיבלה החלטה לנתק את הקשר עמו לעולם, אם אי פעם בעת קושי ינסה ליצור קשר, יודיעו לו שלא קיים כזה אדם בעולמם, ניתן לחפש אותו בעולם התורה אבל לא אצלם, זכרו של הבן סורר ומורה נמחה לחלוטין, כל תמונותיו נקרעו לגזרים ונזרקו לאשפה, בגדיו בוערו באש עד כלה, לא נותר דבר שיעיד על מציאותו, האב ביקש את חתנו הבכור ר' מנדל קליש לומר אחר אריכות ימיו ושנותיו קדיש כל השנה).

"שלויה אני כל כך שמח בפגישה עמך הבה נחוג זאת במסעדה קרובה".

אומר ועושה הזמין את מומי למסעדה מקומית, על חשבוננו (למרות היותו קמצן מופלג, אבל כשצריך ידע לבזבז כספים) על ארוחת דגים עסיסית, הוא הזכיר לו תוך כדי כל מיני נשכחות, אנקדזטות ובדיחות פרטיות על אנשים שונים בירושלים, שרק שניהם ידעו אותם, עתה לא היה למומי ספק בדבר.

השיחה גלשה לה מהכא להתם, יונטי דחק במומי לאכול, הוא הגיש לו כל רגע מתאבן נוסף, כדי שיחוש עמו "היימיש" (רק באידיש יש לזה מובן) תוך שהתעסקו בביתור ה"סאלעוועטע" (בירושלים העניה המרודה היה זה דג יוקרתי) פונה יונטי למומי בשאלה מפתיעה.

מה שלום החייל מולי פלד? אהה.. בעצם שמו המקורי, הוא שמוליק אייזנבאך? האם הוא משרת אצלכם במחנה?

"מה הוא מעניין אותך עד שאתה מתעסק בחייו? תמה מומי מחפה על הסערה הפתאומית שניצתה בתוכו.

סקרנות עזה בערה בתוכו, מה קורה פה? בדיוק על מולי שואל אותו בנג'ל כל הזמן מי הוא ומהו? ועכשיו יונטי?! מה הקשר בין בנג'ל ליונטי? האם שניהם מחפשים אותו מאותה סיבה? אם בנג'ל מחפש אותו, זה בודאי לרעה, כי ממנו מעולם לא יצא דבר אחד טוב, יונטי אויכעט אגרויסע מציאה- גם הוא לא מציאה גדולה, האם יד שניהם כאחת להרע לאותו מולי, על מה ולמה? אין לו חצי מושג, למה מולי מושך כל כך הרבה אש, אפילו שזה מסקרן מי הוא האיש, בירושלים לא ידע עליו איש עד עכשיו אבל האם צריכים לחפור בעומק, לדעת מה טיבו? ואם לא ידעו, יקרה אסון?

מומי אינו מושחת בטבעו, המצפון מתעורר בקרבו ומזהיר אותו, לא לשתף פעולה עם יונטי, מי יודע מה הוא זומם.

"שלויה וואס מאכסטו אגעשפעט פון יעדען זאך, שווים מיט וואס איך בעט פון דיר- מה אתה עושה עניין מכל דבר, תשחה עמי ואמור לי מה שאני מבקש ממך".

"יונטי אני לא רכלן זול, אני לא אוהב לרכל על אנשים, חשוב לי לדעת לאיזה צורך אתה כל כך מתעניין בו".

"לא משהו מיוחד, היינו חברים טובים בעבר, לכן מעניין אותי לדעת מה הוא עושה, האם התקדם בחיים או שנשאר תקוע".

יונטי נזהר מאד בלשונו, הוא הבין שמומי לא יתרצה לספר לו, אם ידע שיש לו עניין רציני בו, הוא הבין שמומי חושד שהוא נותר אותו יונטי בלגניסט שעשה הרבה צרות בעבר, מי יודע מה הוא רוצה ממולי, אולי הוא רוצה להרע לו. הוא הוריד את רף החיטוט וביקש ממומי רק שיספק לו מידע כללי עליו, אך הוא מתקדם בשטח הצבאי, האם הוא מתבלט בשטח או שהוא חייל זניח. שאלות של מה בכך שאין בהם הרבה בנותן טעם.

אך גם מומי נזהר בלשונו לא פחות ולא רצה לחשוף בפניו, מה בדיוק תפקידו של מולי ומה הן הצלחותיו בצבא. מי יודע מה הוא מתכוון לעשות עם המידע עליו, די שבנג'ל מתעניין עליו, מה רוצה כל העולם ממנו?

מאיך ידע שהוא עצמו חייב להביא סחורה בשביל בנג'ל אין לו מהיכן, פה יונטי מתעניין עליו, משמע שהוא מכיר אותו היטב בירושלים, מלחמה פנימית נעורה בתוכו, האם לשתף פעולה עם יונטי, כדי לחלוב ממנו מידע, מיהו אותו מולי פלד.

לו עצמו נראה מאד מוזר, אין לו פרט מידע על מולי יליד ירושלים, מסתמא הוא מתגורר בסביבת מאה שערים, אך יתכן הדבר שלא ידוע עליו כלום? הרי נהירים לו שבילי מאה שערים יותר משבילי תל אביב, אך זה שבירושלים הסתובב לו איזה שמוליק אייזנבאך והוא לא ידע עליו כלום? באיזו ישיבה למד ובאיזה חוג הסתובב, איפה יכול היה לגור? מלבד שכונת מאה שערים והשכונות הסמוכות לה, יש את השטעטלאך ושערי חסד, את החלק ההוא אינו מכיר כל כך, אבל מה שידוע לו שמשפחת אייזנבאך מרוכזת לה בשכונת מאה שערים והסביבה, מלבד מספר מועט שהתיישבו בשטעטלאך, מומי מכיר הרבה דמויות ומשום מה מולי לא תקוע לו בראשו, אולי יעשה איתו אחד על אחד, על כל פירור מידע שהוא מעביר, הוא דורש משהו כנגד.

אבל יונטי לא עובד לפי מערכת הכללים של מומי, הוא יודע אך לחלוב את מי שרק ירצה, בלי שהלה יתגונן, באלגנטיות סיים את הארוחה, תוך שקבע עמו פגישה נוספת בעוד מספר ימים באותה מסעדה.

מומי שמח בהזמנה מאד, אם יונטי אינו יודע מה לעשות עם כספו (פרט מעניין שהרי בעבר נודע כקמאן גדול, אולי התעשר זה שינה אצלו משהו) הוא מוכן לעזור לו בכך. הוא סיכם עמו על היום החופשי הקרוב שיזדמן לו, יונטי אמר לו ברוחב לב שגם הוא מציזו יכול. כך יצא שנפגשו מספר פעמים בכל מיני מקומות מעניינים, כל זה נועד בכדי להרשים את מומי, בכך יגרר לשיחה קלילה בלי מעצורים.

יונטי דאג לתת כמה תפנוקים למומי העני, בכך קנה את לבו, הוא נזהר לא להכביד עליו אלא בערמומיות תמוך אותו ליעד, מומי שכבר היה משוחד מכף רגל ועד ראש, החליט שבעצם מה רע לספר קצת רמילות על מולי פלד, לא כל מילה חייבת להזיק לו, הוא גם חייב להוציא משהו מיונטי, אחרת אין לו שום חומר עבור בנג'י, והמפרעה מתבקשת בקרוב.

ק החל מומי לספר ליונטי על כל תזוזה של מולי מאז הכירו במחנה, ברם יונטי מצדו לא הדליף את המידע הקריטי שהיה לו על מולי, הוא שמר את כל הקלפים סמוך לחזהו, המידע זרם בצורה חד סטרית לחלוטין.

עד שנודע לו שמולי עשה צעד מוצלח ביותר, צעד אחד יותר מדי, בקרוב עומד הוא להינשא לקצינה בשם 'לינור הר מק' היא מפורסמת כמוצלחת בכל השטחים, יש לשונות טובות שידועות לספר שלא צריכים לדאוג לה לשבת, איש במחנה לא מצליח להבין אך שידוך זה נסגר, הלא מולי איננו כופר בעיקר, יש לו הרבה סממנים של יהדות, הוא שומר על שבת וכשרות ואילו היא בטעות נולדה יהודיה, יש שידועים לספר שהיה חייל נוצרי ברקע עד שאחיה הטיל פצצה את חברו מולי פלד, חמש שנים הסתובב השידוך עד שנסגר סופית.

אך הסכימו שניהם לעשות צעד חסר היגיון? איש אינו מבין, אבל המציאות גוברת על הכל, הם כבר מאורסים זמן רב מאד, כנראה שבעוד זמן מועט יינשאו, יש להם דירה מאד מכובדת, היא כבר תדאג שמולי יתקדם בחיים.

יונטי הרגיש ברגע זה אך שדמו קופא בעורקיו, כל דמו הרע געש בקרבו, הוא לא יכול להכיל זאת.

מרגע שנודע לו שמולי הצליח להשתדך עם הקצינה הכי מוצלחת שיש, הפך ל"שבר כלי" כל שמחתו פגה ברגע, הידיעה פגעה בו כחץ שנון במרכז הלב, עוד מעט עומד הוא לקבל "אפאפלעקסייע" (שבץ לבבי) אך יתכן שחיים שלום התמים כילד בן יומו מצליח יותר ממנו הערמומי מק' השועלים!?

במה זכה חיים שלום, הלא דלפון הוא ובלי כל יחוס (חילוני) מה תועיל לו השכלתו התורנית, מי צריך זאת כאן? וכי היא צריכה לשמוע ממנו שיעור במסכת שבת בהלכות מבעיר או מבשל בשינוי!?

הוא לא יכול להשלים עם העובדה המרגיזה שחיים שלום עשה זאת, בלי שיהיו לו תנאים פיננסיים ובלא כישורים מסחריים כשלו, הוא עובר ימים קשים מאד להשיג שידוך, מה לא עשה כדי להגיע לכך? אין ספור תרגילים שרק הוא מסוגל אליהם ביצע, כדי למצוא חן בעיני בני האצולה התל אביבית, אלא שהוא לא הרשים איש.

יש לו אמנם עדת חנפנים גדולה, אבל הכל תרמית, הם רוצים רק את כספו ולא מעוניינים להתקרב אליו, השדכנים זורים חול בעיניו, מבטיחים לו הרים ובעות, אבל בפועל הם לא מספקים את הסחורה, לעיתים הם זורקים שמות כדי שלא יראה שלא עשו כלום, אבל כשהוא מברר, הוא מגלה שהכל "כאלאם פאד" גורנישט מיט נישט-אפס וכלום, כאלו הצעות מוטב ולא הציעו, הן פוגעות ב"אגו" שלו שמנופח כטווס יפה נוצות.

הוא לא היה מוכן לקלוט מה שמומי סיפר לו שחיים שלום כיום בעל אינטליגנציה חילונית גבוהה מאד, הוא שולט בשפות רבות ויודע אין ספור פילוסופיות ומדעים נוספים, הוא גאון באסטרוטוגיה צבאית, תחום שאין לו כמעט מתחרים, הוא יושב בקבינטים עם גנרלים דגולים ומתכנן איתם מערכות שלימות, כל הידע הזה לא מצוי אצל אף אחד מהחייילים האחרים שיכולים להיות מועמדים עבור לינור, למרות תמימותו היחסית השתפשוף בשל המורכבות הרבה של המבצעים שהוטלו עליו, לא בכדי מפקדו לשעבר סא"ל אורי הר מק' התרשם ממנו מאד, עד שהפך עולמות לארס אותו עם אחותו.

את כל זה לא רצה יונטי לזכור או לתפוס, הוא הכיר רק את מגרעותיו של חיים שלום שלדעתו צריכות להרחיק מעליו כל בחורה פשוטה, אך קרה הלא יאומן שעומד בקרוב להתרחש? הטערמאך (ביטוי אידישאי עסיסי לטיפש או תמים כבן יומו) חיים שלום עומד להקים את ביתו עם חילונית יחסנית בעל השכלה ועשירה מאד? זוהי פגיעה ישירה בו.

הוא לא שוכח לרגע, אך בימים הראשונים היה חיים שלום תלתי בו לחלוטין, על כל צעד ושעל, כל פעולה שנאלץ לעשות לטובת האצ"ל הפחידה אותו, מי היה בימים הללו הגב שלו, הלא הוא יונטי החוק, הוא זה שנתן לו את ה"קוראזש" (תעוזה) כל הישגיו נזקפים תודות לו, עליו תמיד להיות מתחתי ולא להינשא, כל עוד הוא לא מסודר, כך משיג מוחו המעוות.

השאלה, אך מביאים לך שחיים שלום ימתן עם השידוך עד שהשידוך שלו יגיע? רק שוטה יעלה על הדעת אפשרות זו.

חשבון גאוני להפליא:

אבל יצור מושחת כיונטי אינו עוצר באדום, אם אי אפשר להשיג בדרך הישרה, הולכים בדרך העקומה, הוא חייב לראות אק שוברים את השידוך שלו, שיישאר רווק עד שהוא ינשא, אבל אק עושים זאת? הוא לא מכיר את לינור, למה שתקשיב לו?

אבל זו לא בעיה כלל, בשביל זה יש לו מוח חריף ומפולפל, הוא מתוחכם מאד ומסוגל לעולל כל רע, בדרכו להשגת מטרה חשובה, אין לו בעיה להרוס לפני את החיים אם זה משרת את המטרה שלו, בתחום הזה הוא אח ורע לבינומינקה פערקוביץ-בנג'י המרושע, למרות שהוא לא יכול להתחרות עם עוצמת הסדזים שטבועה בו.

אצל יונטי מעולם לא היו מגבלות של איסור, מעולם לא טעם את הטעם היהודי שיש דבר שאסור לעשות, מאז שהוא מכיר את עצמו, תמיד היה הכל מותר בשבילו, מעולם לא למד מאביו שהיה ירא שמים בתכלית והיה רועד כל ימיו מסוך של איסור, אק דבר אחד שכח אותו אב מסכן, שאסור לפנק בן יחיד, גם אם הוא "אנאיינציגער קדיש'ל" (היחיד שיכול לומר עליו קדיש) דרך הפינוק הרסנית ביותר, לפיכך יונטיל לא למד שקיים מושג שנקרא "איסור" אצלו הכל היה חלק וישר כמישור.

יונטי מתוחכם להפליא, הוא הבין שהוא צריך לשמור את הרגשות לעצמו כדי שמומי לא יבין שהוא עומד להיות השליח להרס השידוך, הוא השתדל לא להראות לו את שברון לבו, הם גמרו את השיחה בצורה לבבית, יונטי אמר לו שישמח לראותו בעוד שבועיים, הוא כל כך שמח בחבר כזה עד שהוא מוכן לפגוש אותו במסעדה אחרת של טובי אנימי הטעם, המסעדה של האחים אמסילי לא הרחק מהמקום, שם האוכל הוא דליקטס מיוחד, כדאי לטעום את המנות המיוחדות שלהם שאין להן מתחרה בכל רחבי תל אביב.

הוא לא סיפר למומי שלא הרחיק לכת כמוהו, שמסעדה זו מסעדת טריפה שכל המאכלות האסורות נמצאות בה בשפע, הוא הולך להכשיל אותו באין ספור לאווים, לו היה חשוב שיקבל אוכל מיוחד שיקנה את לבו בכך יפתח את הדלת לסיפור שהוא עומד לספר לו, הוא יודע סוד שטובי הרכלנים חידשו מאכלים לשה"ר על ידי סעודה טובה לכן נקראו בשם "אוכלי בי קורצא".

מוחו הגה רעיון נפלא, הוא יספר למומי "כמסיח לפי תומו" שאותו מולי הוא יצור מחופש שחי תחת זהות שאולה, בתחילה היה "הרעול המשוגע" שהסתובב בבית משפחת ברג בקביעות, לבסוף הפך להיות שמוליק אייזנבאך מולי פלד, אם הוא ידע ששמו הוא חיים שלום העילוי המפורסם שירד מהדרך הישרה, הוא לא יכיל את עוצמת הידיעה.

היתכן שכל ירושלים הפכה עולמות לברר היכן אותו חיים שלום ואיש לא מצאו, אין ספור שיחות וחיפושים היו סביב אותו סיפור, חמיו לשעבר שכר בלשים שיתורו אחריו בכל רחבי הארץ, אפרים זלמן הבן הכניס את אחד מצידי הבעלים המעגנים, לא היה אחד שניצל מחרבו, אק הצד השווה בכלם ששבו בידיים ריקניות, איש לא עלה על מחבואו המופלא.

ועתה לפתע יתגלה למומי שאותו חיים שלום הסתובב בבית שלו עצמו, בתחפושת של המשוגע התימהוני שנקרא רעול הפנים, אין ספק שזה יקפיץ אותו ממקומו מעוצמת המידע, הוא יספר זאת לכל מי שיש לו עניין לשמוע, חדשה כזו אי אפשר להחביא במחנה יונה, כי "נוצרי מדבר רע" לא ימצאו במקומות כאלו, שם חיים רק על סקופים.

הסוד ידלוף במהירות האור אל לינור ואחיה, כלתו בוודאי תירתע מלהינשא לו, היא לא תאהב את התחפושת שלו תחת זהות בדויה בפרט שהיה מחופש למשוגע, מעשה זה שעשה מולי (חיים שלום) לחיות עד עתה תחת דמות בדויה לחלוטין, הוא דבר חמור מאד כשלעצמו בעיני החילונים ההגונים. אצל כלתו הדבר חמור שבעתיים, הוא החביא ממנה חלק חיים קריטי ביותר, זה לא פרט זניח, אלא מהות חיים שלימה, אין ספק שאם הייתה יודעת שהוא היה מחופש כמשוגע הייתה נגעלת ממנו.

גם אם לא, בעצם הסתרת דמותו האמיתית עשה מעשה חמור ביותר, לפי עדות מומי היא ישרה כסרגל, בוודאי סיפרה לו על עצמה את כל מה שחוותה, אין סודות בין שנים שמתכוננים להיות בעתיד בני זוג, הכל צריך להיות פרוש על השולחן, אין מקום למחופשים בחיי נישואין, לפתע תגלה שחתנה מולי הוא מסתורי כולו תחפושת, זה משליך על עיקרון הנאמנות עליו מושתת הבית, הוא בגד בעיקרון הבסיסי ביותר עליו בנוי קשר הנישואין. יונטי שיער שתוך תקופה קצרה היא תסיק את המסקנות בהתאם.

למרות שידע שבזה לא קידם את מצבו העלוב, מה יתן ומה יוסיף, אם יהרוס לשמוליק אייזנבאך-חיים שלום את השידוך, האם בכך יושע? וכי מה יתרון לבעל הלשון? אומר הנחש הקדמוני לכל מהלכי רכיל (תענית דף ח' ע"א) אבל כך טיבם של כל הולכי רכיל, הם נהנים מ"שטיקל נייעס" עסיסי, הם לא יכולים בלי זה, גם עם על הדרך הורסים לקורבן את כל חייו.

כך נוצר מצב ששני אנשים מחפשים את חיים שלום, כל אחד מהכיוון שלו, בנג'י אינו מעוניין לחבל בשידוך של חיים שלום, אדרבה הוא שש ושמוח עם כך, אם ינשא לה בקרוב, יש סיכוי שיעזוב את המחנה ובכך יפסיק להאפיל על מציאותו. ואילו ליונטי לא מפריע אם חיים שלום יהיה הרמטכ"ל הבא, הצבא אינו משוש חייו, אבל הוא לא יכול להכיל חיים שלום שהוא לא יוצלח שהוא יצליח להשיג שידוך מוצלח שייבסס את חייו במסגרת החילונית בעוד שהוא המוצלח נותר מאחור, היו לא יהיה.

האם הם יאחדו כוחות כדי להילחם בחיים שלום, האויב המשותף, או יפריעו זה לזה, זה מדע בקרוב בלנ"ד.